

СТОЯН МИХАЙЛОВ

ОСТАВАТ МИСЛИТЕ

СТОЯН МИХАЙЛОВ

ОСТАВАТ МИСЛИТЕ

София, 2025

*Посвещавам на моите деца,
които продължиха моя път,
и на любимите ми внуци
и правнучета, които ме правят
горд дядо и любим прадядо*

Всички права са запазени.

All rights reserved.

© Стоян Михайлов, проф., д.с.н., чл.-кор. на БАН, автор, 2025

© Стефка Стефанова, съставител, 2025

© Михаил Мирчев, проф., д.с.н., редактор, 2025

© Издател: Агенция „АССА-М“ ЕООД, 2025

ISBN **978-954-8992-29-9** (мека подвързия)

ISBN **978-954-8992-30-5** (pdf – e-book)

ВСТЪПИТЕЛНИ ДУМИ

Тази книга беше замислена като поредна от автора ѝ. Част от материалите за нея заедно с материали за други бъдещи книги бяха приготвени върху бюрото му за работа за след 90-годишния му юбилей (6 октомври 2020). Само две седмици след изключително вълнуващото тържество, буквално в последните минути от живота си, той бе пред папките с материали за бъдещи книги и пред компютъра си.

На мен се падна отговорността да продължа и завърша една от тези книги. **„Остават мислите“** е сборник с цитати от публикации на Стоян Михайлов в монографии, брошури, статии в научния и периодичния печат, интервюта, както и от материали в личния му творчески архив.

Това са размисли и оценки, изводи и заключения, идейни наброски, проследяващи житейското верую и творческата мисъл, както и съпътстващите ги емоции през повече от 60-годишен активен научен и обществен жизнен период. Подредени са хронологично и разкриват автентичния образ на учения, политика, общественика, мислителя, човека Стоян Михайлов.

Посочени са източниците – печатното или печатните издания, от които е всеки цитат; при някои е посочена и годината на първоначалния запис на дадена мисъл, която понякога чак след години да стане част от публикация. Отпратките към източниците биха били полезни за всеки, който проявява интерес към целите публикации, от които са извлечени цитатите.

Не на последно място нека на **„Остават мислите“** се гледа и като на едно безценно наследство за правнуците на любимия деди Тонко – Ясен, Рафаела и Михаил, Бисер и Никола, Росица – да знаят, да помнят, да следват, да се гордеят с достойния си дядо!

С огромна почит към живота и паметта на Стоян Михайлов:
Стефка СТЕФАНОВА

Действителността е единство и борба на противоположности, тя е вътрешно противоречива и затова се намира в постоянен процес на саморазвитие.

Ново време, 1957, кн. 12: 51

Осъществяването само на част от съществуващите във всеки даден момент възможности и неосъществяването на другите възможности е закономерно явление.

Ново време, 1957, кн. 12: 54

Свобода! Колко героизъм, жертвоготовност и безкористност в една дума. Тя поддържа вечен прометеевски огън в сърцата на устремените към повече правда и щастие.

Тя е незаменимото знаме на прогреса. Но нерядко черни ръце на хищни сили са посягали към нея, за да прикрият с нейния неотразим блясък своите тъмни, реакционни дела.

Пламък, 1958, кн. 6: 64

Необходимостта без случайност е слеп фатализъм, а случайността без необходимост е абсолютен произвол.

Пламък, 1958, кн. 6: 65

Марксизмът позволява да се излезе от метафизическата безизходица: свободен ли е човекът или не?

Марксизмът променя самата постановка на въпроса: как в даден момент на историята може да се направи човекът по-свободен, отколкото е?

Пламък, 1958, кн. 6: 65

Идеите, които създава интелигенцията, оказват влияние върху развитието, но само ако намерят практическо приложение.

Ликвидиране на противоположността между умствения и физическия труд, 1959: 19

Новото не може да се утвърди и победи в живота, ако не измести старото. Неговото раждане е възвестяване на смъртната присъда над старото.

Младеж, 1962, кн. 6: 48

Не всичко, което става старо в темпорален смисъл, същевременно става старо и в общественно-исторически смисъл.

Известия на Института по философия, 1964, т. IX: 265

Време е лозунгът „Да бъдем модерни“ да стане основна максима във всички области на нашия живот.

Народна младеж, бр. 28/02.02.1964

Ценността на една обществена наука се измерва с влиянието, което тя оказва върху реалното изменение и усъвършенстване на обществените отношения, докато останалите аспекти на нейните обществени функции имат второстепенен и производен характер.

Известия на Института по философия, 1964, т. XI: 55

Социологически студии, 1982: 11

Всяко явление, за да придобие реално значение в обществото, трябва да се опредмети, да намери външен израз, т.е. да стане явление и факт не само за вътрешния свят на отделния индивид, но и за другите, за обществото.

В улея на обществения процес се включва само онова, което така или иначе е обективизирано.

Известия на Института по философия, 1965, т. XI: 60

Кои са основните свойства на обществото като система?

Преди всичко обществото е непрекъснато изменяща се система. Тъй като измененията на тая система се извършват в определена насока, обществото не стои на едно и също място, нито се върти в кръг, а върви напред и нагоре.

Ето защо то не е просто изменяща се, а е същевременно вътрешно обогатяваща и развиваща се система. Оттук най-общото и основно свойство е, че то е саморазвиваща се система.

Известия на Института по философия, 1965, т. XI: 60

Социологически студии, 1982: 22

Саморазвитието на обществото може да се представи като постоянно обогатяване на потребностите му и усъвършенстване на средствата за тяхното задоволяване.

Известия на Института по философия, 1965, т. XI: 61

В сложната и необходима връзка между потребностите и средствата за тяхното задоволяване, което се конкретизира и придобива външен израз във взаимодействието между производство и потребление, при което елементите на целия комплекс необходимо си взаимодействат всеки един с останалите и обротно, се въплъщава единният характер на обществото и на неговото развитие. Следователно, обществото е една сложна система, необходимата взаимовръзка между основните елементи на която го прави нещо цялостно и изразява специфичната му природа като най-висша форма на движение на материята.

Известия на Института по философия, 1965, т. XI: 64

Социологията е наука за взаимовръзката между главните обществени явления, респективно основните сфери на обществото. Тая взаимовръзка е нещо цялостно, което се подчинява на определени закони – и в качествен, и в количествен смисъл. Ето защо всъщност закономерната взаимовръзка между главните обществени явления ни дава цялостната система на обществото.

От тая гледна точка социологията може да се определи като наука за цялостната система на обществото.

Известия на Института по философия, 1965, т. XI: 81

Социологически студии, 1982: 56

Социологическа система е такава система, която се състои от главни обществени явления и взаимовръзки между тях. Социологическа взаимовръзка е взаимовръзката между главни обществени явления. Социологически закон е законът на взаимовръзката между главни обществени явления. Социологически факт е фактът на такава взаимовръзка.

Известия на Института по философия, 1965, т. XI: 81

Социологически студии, 1982: 57

Доколкото социологическите закони са закони на цялостната структура на обществото, дотолкова те са и общите закони на неговото развитие. Те са едновременно структурни и еволюционни закони.

Изобщо може да се каже, че всяка наука възплъщава органически две страни. Науката е наука за дадени закономерности и същевременно за съответната на тези закономерности структура, и обратно.

Известия на Института по философия, 1965, т. XI: 81
Социологически студии, 1982: 57

Докато другите теоретични обществени науки (политическа икономия, езикознание, етика, естетика, педагогика и др.) изучават структурата и законите на развитие на отделните обществени явления, социологията има за предмет цялостната структура на обществото и общите закони на неговото развитие.

Исходен пункт в това отношение е гледището, за пръв път обосновано от марксизма, че обществото е сложна саморазвиваща се система, която на всеки етап от историческото развитие се състои от определен брой необходими главни обществени явления, между които има закономерно взаимодействие.

Работническо дело, 27.12.1965
Социологически студии, 1982: 214

В книгата „Социализъм и отживелици“ (1967) се прави опит да се разкрият общите характерни черти на всички видове отживелици.

Разгледани са три главни въпроса: първо, за същността, главните видове и носителите на отживелиците; второ, за причините им при социализма; трето, за факторите на тяхното преодоляване.

Анализът и доказателствата се основават върху богат статистически материал и данни от социологически изследвания на нашата действителност.

Социализъм и отживелици, 1967: 3

Борбата с отживелиците може да бъде ефикасна само тогава, когато се основава на научна теория, която всестранно и точно разкрива тяхната природа и причини, механизъм и перспективи.

Социализъм и отживелици, 1967: 5

Всяко обществено явление е обусловено от някаква обществена потребност и изпълнява определена роля във функционирането на социологическата система на обществото. Това важи изцяло и за отживелиците.

Социализъм и отживелици, 1967: 24

Отживелиците при социализма са възгледи и убеждения, чувства и настроения, навици и стереотипи, които пряко или в последна сметка имат частнобственически и егоистичен характер. Те намират външен израз в поведението на хората и противоречат на социалистическите обществени отношения, на прогресивните тенденции на развитието. Характеризират съзнателността на гражданите на социалистическото общество, проявявайки се предимно на равнището на социалната психика в повседневното съзнание.

Социализъм и отживелици, 1967: 63

Такова явление като „култа към личността“, макар да имаше място в развитието на някои социалистически страни и да бе причинно свързано с някои обективни условия, е дълбоко чуждо на същността на социализма, на законите на неговото развитие.

Доказателство, че „култът към личността“ не е необходимо явление в социалистическото строителство и развитие, е преди всичко фактът, че силите, волята, стимулите и инициативата за неговото радикално премахване се създадоха не другаде, а вътре в комунистическата партия.

Социализъм и отживелици, 1967: 117

Процесът на борбата с отживелиците е безкраен, както е безкрайно саморазвитието и самообновяването на човешкото общество.

Социализъм и отживелици, 1967: 207

От гледна точка на същността на социализма и на партийния морал би трябвало да се търси без изключение пълна отговорност (материална, административна, съдебна, морална, политическа) от всеки гражданин за резултатите от неговата дейност, независимо какъв пост заема и особено когато има нарушения на законите и морала.

При това колкото един гражданин заема по-отговорен пост, което предполага по-висока съзнателност, от него трябва да се търси по-строга отговорност. Тук заслугите в миналото не могат и не трябва да оневиняват.

Социализъм и отживелици, 1967: 266

Съвсем не е удоволствие да се пише преди всичко за отрицателни прояви. Но без това не може да се разкрие тяхната същност и роля, причини и механизъм. Точната диагноза е първото условие за успешно лечение.

Социализъм и отживелици, 1967: 268

Все повече става и ще става очевидно, че без социологическа подготовка, без познаване на методологията и методиката на социологическите изследвания, без умение да се ползват техни резултати, един деец не ще може да ръководи на високо равнище и компетентно.

Социологията по тоя начин се превръща в един от ключовете за резултатно участие в управлението на обществото в сегашния етап на обществено развитие.

Младеж, 1967, кн. 7: 39

Истинският социолог-марксист е съчетание от реализъм, извиращ от строгите абстрактни категории на социологията и от нетърпящия възражения език на числата, както и от романтика, която се ражда от активното му участие в борбата против старото и грозното в теорията и практиката за постоянно извисяване на хората в живота.

Младеж, 1967, кн. 7: 39

Единният характер на обществото като цялостна система изисква адекватно устройство на управление, което пък от своя страна е невъзможно без единен метод на социална информация.

Необходимо е изясняване на закономерната взаимовръзка между тези три понятия – обществото като цялостен социален организъм, системата на обществено управление и единната система на социална информация.

Партиен живот, 1968, кн. 15: 23

Обществото се състои от определен брой елементи, които са немислими един без друг. Само взети в цялост, както и в процес на постоянно взаимодействие, което се подчинява на специфични закони, те могат да съществуват и съставят онова, което се нарича общество.

Партиен живот, 1968, кн. 15: 24
Социологически студии, 1982: 115

Ако дадени възгледи, в т.ч. и религиозни възгледи, не намерят външна проява, включително във вербалното поведение на човека, те не могат да станат социален факт и остават без значение за обществото.

Поглед върху социологията днес, 1969: 171

Историята се твори от хората. Колкото по-грандиозни и коренни са нейните задачи, от толкова по-могъщи по дух и революционен талант личности се нуждае тя. И тя ги ражда! Величието на една епоха е и в личностите, които тя създава.

Социологически проблеми, 1970, кн. 2: 16
Социологически студии, 1982: 20

Интересът към миналото и настоящето е продиктуван преди всичко от факта, че те са мост към бъдещето. С миналото човек може да се гордее, за миналото може да се съжالياва, но към бъдещето хората винаги гледат с надежда, защото в него се проектират техните мечти и идеали.

Социологически проблеми, 1970, кн. 4: 1
Социологически студии, 1982: 254

Като наука за общата структура на обществото, за общите закони на неговото функциониране, както и за развитието му, социологията традиционно се занимава с периодизация на общественото развитие, с изясняване на етапите, през които обществото е минало и трябва да мине. Тя разкрива възела от социални противоречия, които неизбежно придвижват обществото на по-висока степен, както и механизмите на този преход.

Социологическият подход е необходим и за изясняването на перспективите на отделните обществени явления, доколкото тяхното собствено развитие зависи в значителна степен от останалите елементи на обществената система.

Социологически проблеми, 1970, кн. 4: 1-2
Социологически студии, 1982: 254-255

Социологията е една от ония обществени науки, които оказват значително влияние върху оформяне на духовния климат в обществото, върху процесите на социалното управление, върху идеологическата борба.

Тя би се превърнала в прогресивна и хуманна сила, само ако и доколкото остава вярна на обективната истина.

Социологически проблеми, 1970, кн. 4: 7
Социологически студии, 1982: 265

Без да си служат с термина „социология“, действително научна социология създадоха Карл Маркс и Фридрих Енгелс.

На първо място, те създадоха теория за цялостната структура на обществения живот, изяснявайки ролята на производството като централна структурна единица.

Социологически проблеми, 1970, кн. 5-6: 2

Социологически студии, 1982: 172

Маркс и Енгелс откриха и формулираха редица най-основни социологически закони на общественото развитие. Основоположниците на марксизма разработиха схема за главните етапи на общественото развитие в неговия прогресивен ход, която отдавна е приета и играе основна роля в цялото научно обществознание.

Фактите непрекъснато доказват, че цялата история на човечеството се развива съобразно с тази схема. Нейните два крайни члена – първобитно-общинният строй и комунизмът – очертават постъпателния ход на човечеството.

Социологически проблеми, 1970, кн. 5-6: 2

Социологически студии, 1982: 173

Маркс и Енгелс разработиха много категории на научната социология. Те поставиха основите на социологията на капитализма и социализма.

В техните трудове се съдържа блестяща характеристика на редица интегрални качества на двете общества, взети като социологически системи. Във връзка с това те разкриха много специфични особености на проявата на някои общи социологически закони и категории при капитализма и социализма.

Социологически проблеми, 1970, кн. 5-6: 3

Социологически студии, 1982: 173-174

Характерно за Маркс и Енгелс е обстоятелството, че при анализа на отделни обществени явления те обикновено подхождат социологически.

Най-често те изясняват мястото на даденото явление в общата система, разкриват неговите взаимовръзки с останалите обществени явления, посочват функциите му в развитието на обществото. А това всъщност е проблемът за така нар. сега отраслови социологически теории.

Социологически проблеми, 1970, кн. 5-6: 3

Социологически студии, 1982: 174

Маркс и Енгелс откриха и разработиха твърде обстойно пряката философско-методологическа основа на социологията в лицето на историческия материализъм. Както е известно, това е едно от великите открития на Маркс и Енгелс.

Тъкмо благодарение на историческия материализъм те можаха да поставят основите на научната социология.

Цялото развитие на социологическата мисъл оттогава досега показва, че научна социология без и против историческия материализъм е невъзможна.

Социологически проблеми, 1970, кн. 5-6: 3

Социологически студии, 1982: 174

Марксизмът-ленинизмът по своята същност е чужд както на ограничения емпиризъм, така и на голото теоретизиране.

Социологически проблеми, 1970, кн. 5-6: 4

Социологически студии, 1982: 182

Науката се развива чрез творчески дискусии и проверка на хипотезите в светлината на научните експерименти и практическия опит.

Социологически проблеми, 1973, кн. 4: 35

Колкото повече се върви от индивида към по-големите човешки обединения или от отделното историческо събитие към по-големи исторически интервали, толкова по-точно и по-еднозначно се проявяват законите на общественото развитие, толкова по-пълно е съпадението между техните изисквания и действителните резултати от общественения процес.

И обратно – колкото повече се „слиза“ от големите човешки обединения към по-малки обединения и после от тях към отделния човешки индивид; колкото повече се съкращава историческият период и се приближава до еднократното обществено събитие, толкова повече се появяват отклонения от обществените закони в лицето на конкретно-историческите зигзаги, случайности и модификации.

Емпиричното социологическо изследване, 1973: 125

Една научна или художествена творба звучи по различен начин в различните етапи на общественото развитие. Затова често човечеството преоткрива научни и художествени ценности, създадени десетки и стотици години преди.

Социологически проблеми, 1974, кн. 4: 19

Социологическите аспекти на войната като обществено явление отразяват преди всичко нейните взаимовръзки и взаимозависимост с останалите обществени явления, с цялата обществена система. Войната е такова общест-

вено явление, което възниква от време на време, през определен период от развитието на човечеството като израз на специфичната антагонистична противоречивост на социологическата система – това е периодът на класово експлоататорските формации.

Войната е еднократна, макар и периодическа изява на тази противоположност.

Социологически проблеми, 1975, кн. 6: 1
Социологически студии, 1982: 287

Ефективността на социалното управление не се измерва с процесите, които се извършват вътре в самото него, а преди всичко с отражението, което то дава върху цялостното развитие на обществото.

Юлският пленум и задачите на идеологическата работа, 1976: 8

Всяка новаторска и действително научна концепция иманентно съдържа в себе си критична оценка на съществуващата социална практика. Това не може да бъде иначе, защото обосноваването на нови, по-съвършени социални форми и механизми предпоставя разкриване на реакционността или на остарялостта на съществуващите.

Социологически проблеми, 1977, кн. 1: 13
Социологически студии, 1982: 285

Що се отнася до човека, той трябва да развива не само отделните си елементи, например една или друга страна на своята културност, на своето умение да създава обществено полезни блага, той не само да развива отделни елементи на своята съзнателност и т.н., но и да се оформи вече като една специфична своеобразна социологическа система. Изразено с други думи – да се развива вече като многостранна личност, като личност, между елементите и страните на която се формира пропорционалност, премахват се постепенно диспропорциите и вътрешните противоречия.

Социологически проблеми, 1977, кн. 2: 40

Основният социологически критерий за оценката на социалното управление е дали то – социалното управление – като съдържателна целенасоченост, като структура, като форми и механизми на функциониране съответства на формиралите се изисквания, които произтичат от сегашното състояние и новите тенденции в развитието на социологическата система на нашето общество.

Социологически проблеми, 1977, кн. 2: 44

В лицето на най-видните наши възрожденци ние имаме изумителни личности, колоси, с които може да се гордее всеки народ. Тяхната най-силна страна е политико-нравствената.

Високите им политико-нравствени позиции ги превърнаха в легенда. Тяхното дело и пример станаха част от духовността на българина. Те подчиниха изцяло себе си на най-благородната цел – националното и социалното освобождение на народа. Те служеха на тази цел с безкористие, рядко срещано в историята.

Поглед, бр. 36/05.09.1977

Богатството на отношенията на социалните връзки на индивида става или по-точно е основа за богатството на личността. Ето защо многостранното и всестранното развитие на личността са преди всичко процес на обогатяване на отношенията на човека с неговата социална среда.

Социологически проблеми на възпитанието, 1978: 42

Социологически студии, 1982: 85

Общата теория на личността по принцип не може да не бъде социологическа. Разбира се, социологията трябва да я изучава в тясно взаимодействие с другите науки и като се опира върху методологическите принципи на диалектическия и историческия материализъм.

Социологически проблеми на възпитанието, 1978: 43

Социологически студии, 1982: 92

Информацията от обществените науки – теоретическа и историческа, има незаменими достоинства. Тя разкрива възможно най-дълбоката същност на социалните явления и процеси – като резултат от приложение на обективни методи на изследване тя се характеризира с достоверност. Освободена е в максимална степен от елементи на субективизъм. Тя е представителна за изучавания клас явления, чужда на необосновани генерализации на единични явления или на лични впечатления.

Усъвършенстване ръководството на идеологическата работа, 1978: 15

Социологическият подход е силен със своята синтетичност и глобалност, при което всеки елемент и фактор намира естественото си място в цялостната обществена система и се оценява с оглед на своето действително значение в нейното функциониране и развитие.

Силата на социологическия подход е тъкмо в това, че той преодолява ведомствеността, едностранчивостта, която неизбежно абсолютизира ролята на един или друг фактор в общественото развитие.

Промисленото предприятие – социологическа система и трудова активност, 1978: 9

Разглеждането на личността като специфична социологическа система на първо място е свързано с опити за синтетически подход при изучаването ѝ. Нали социологията изследва личността преди всичко като цялостно образувание.

Социологическите изследвания, 1978, кн. 2: 144

Съществува необходима връзка между релационната същност на личността и нейното вътрешно богатство. Богатството на отношенията, на социалните връзки на индивида стават или по-точно явяват се като негова основа.

Социологическите изследвания, 1978, кн. 2: 146

За да се говори за подходите при изучаването на личността, трябва качествено да се разграничават социологическият и комплексният подходи. Много често дори и в научната литература не се отчита разликата между тях.

Комплексно не означава социологическо, така както социологическо не означава комплексно.

Социологическите изследвания, 1978, кн. 2: 149

Науката не може да се развива пълнокръвно без приемственост, без да акумулира постижения от миналото.

Емпиричното социологическо изследване, 2-ро доп. изд., 1980: 94

Прогресът на обществото винаги се е изразявал както в постигане на по-висок резултат в материалното производство, в създаване на духовни ценности, в обогатяване на личността, така и в усъвършенстването на функционирането на обществото.

Ефект на микросредата, 1980: 9-10

Както туристът, покорил даден планински връх, вижда следващия по-висок и се устремява към него, така и обществото, достигайки определена висота, разширява своите виждания и хоризонти и се устремява към по-висши цели.

Ефект на микросредата, 1980: 13

Използването на възможностите на даден обществен строй за напредък зависи пряко от функционирането. Функционирането не може да надрасне тези възможности, но от него зависи в каква степен те ще се реализират.

Ефект на микросредата, 1980: 19

Често и в немалка степен социалната среда предизвиква влошаване на условията на природната среда за живот на хората. Известно е, че океанските води вследствие на човешката дейност са значително замърсени. Дейността на промишлените предприятия нерядко води до замърсяване на въздуха и водата, до отравяне на растения и животни. В резултат от това възниква острият екологичен проблем.

Ефект на микросредата, 1980: 28

Критерият за ефективност на дадена обществена дейност, на дадено обществено явление не се съдържа и по принцип не може да се съдържа вътре в тази дейност, вътре в това обществено явление.

Критерият за ефективност на всяка обществена дейност, на всяко обществено явление се намира във взаимовръзката на това явление с другите обществени явления.

Ефект на микросредата, 1980: 37

Без деца и внуци смисълът на живота се губи както в обществен, така и в индивидуален мащаб. Защото децата са символ на бъдещето и утрешните гостоподари на живота. Защото без тях общественият труд и обществените борби стават направо безсмислени. В детската глъчка е един от големите извори на щастието.

Децата, разбира се, предизвикват трудности, поставят проблеми, създават ядове. Но същевременно една от най-неотразимите, най-трепетните радости е срещата с тяхната непосредственост и чистота, новините за техни хубави прояви, за техни успехи.

Социологически проблеми, 1982, кн. 4: 4

В улея на обществения процес се включва само онова, което така или иначе е обективизирано. Това изисква обществените явления да се разглеждат само доколкото са реални факти и фактори в сложното обществено взаимодействие.

Социологически студии, 1982: 21

Многостранното и всестранното развитие на личността са преди всичко процес на обогатяване на отношенията на човека с неговата социална среда.

Социологически студии, 1982: 85

Формирането на човека може да се разглежда като процес на отразяване и акумулиране на свойствата на социалната среда. В тази връзка ценна е идеята на Живко Ошавков, че човекът може да се разглежда като акумулирана социологическа структура, за разлика от реалната социологическа структура.

Социологически студии, 1982: 86

Не само обществото, но и отделната личност е цяла вселена, една безкрайност.

Изкуство, общество, време, 1983: 65

Нужно е в своята художествена дейност, в своята научна и журналистическа дейност и изобщо като граждани да съблюдаваме обективната мяра на нещата и процесите, да бъдем верни на обективната истина.

Изкуство, общество, време, 1983: 72

Както в политическия живот и в бита, така и в изкуството, отрицанието е диалектически свързано с утвърждаването, похвалата – с упрека, любовта – с омразата, идентифицирането – с противопоставянето.

Изкуство, общество, време, 1983: 74

Тежко на оня художествен творец, който няма позитивна програма в главата си. Той може да е голям талант, но винаги ще избива в някакви крайности, винаги ще излиза извън обективната мяра на нещата в своето творчество. Защото не може да се отрича отрицателното, направено независимо дали спонтанно или съзнателно, без по някакъв начин да се знае в името на какво се прави то. Иначе отрицанието става и звучи самоцелно, става неориентирано, едностранчиво и обикновено води до някакви необосновани абсолютизации и изопачавания на действителността.

Изкуство, общество, време, 1983: 107-108

Незавидна е съдбата на един автор, ако той сега или в бъдеще не бъде подет от масите.

Изкуство, общество, време, 1983: 117

Във всички случаи критикуваният има право на отговор. Това е елементарно правило, без това няма демокрация, няма уважение на личността, без това няма творческа свобода.

Изкуство, общество, време, 1983: 122

Критиката трябва да се издига до равнището на самокритика. Често пъти ние сме много силни, когато търсим недостатъци у другите, когато установяваме нарушения на принципите от страна на другите, на тия, които са извън нас. Но когато работата опре лично до нас, до нашите лични отношения и интереси, тогава много често нашата позиция коренно се изменя. Тогава сме готови да нарушим принципите и нормите.

Това, което искаме другите да правят, да бъде абсолютно задължително и за самите нас.

Изкуство, общество, време, 1983: 123-124

Сравнението е вечен спътник на обществото. То извира от самата същност на социалната материя. Човешкият индивид непрекъснато се оглежда в другите хора. Така той не само се опознава, но и преценява.

Сравнението повишава самочувствието, но и разочарова и отчайва, предизвиква радост и гордост, но и завист, ражда благородни амбиции, стимулира, но може и да тласне към нравствена деградация.

Сравнението, 1984: 7

Сравнението е основен метод в науката. Без него не могат да се формират и дефинират понятията и законите на научното познание. То предполага нещо общо, някакви връзки, и същевременно някакви различия между нещата.

Сравнението, 1984: 7

Не всички елементи и страни на обществената система се развиват равномерно и пропорционално. В самата тъкан на обществото са заложени обективни и субективни фактори, които предизвикват противоречия, поставят проблеми, раждат недоволства и незадоволености на едни или други потребности.

Съвременник, 1985, кн. 2: 350

Свободата винаги е относителна. Тя е относителна както по своето съдържание, така и по своята степен на развитие.

Абсолютната свобода означава отделният индивид да прави всичко онова, което на него му се иска. Това никога не е било и никога няма да бъде възможно.

Съвременник, 1985, кн. 2: 356

При запалняковщината определена натрупана социално-психична енергия на недоволство и незадоволеност по други поводи се изконсумира по време на футболен мач или по време на друго спортно състезание. Това е много важна нейна социална роля, когато, разбира се, не се достига до ексцесии.

Съвременник, 1985, кн. 2: 357

„Вицологията” е единствената форма на общественото съзнание, извънредно самобитен жанр на устно народно творчество в сферата на малката хумористична и сатирична форма, която, струва ми се, не изостава от събитията. На другия ден след важно и интересно събитие се появяват съответни вицове. И често остроумни и забавни.

Очевидно тук, наред с другото, се проявява неизчерпаемият талант на народа, един интересен аспект на неговото съпричастие и реактивност. Благодарение на един сполучлив виц дадена трудност в живота на хората се преживява по-леко, създава се спонтанна духовна спойка за отхвърляне на отрицателното, за осмиване на карикатурното, за осъждане на егоистичното и антиобщественото. Ето го ефектът на отдушника.

Съвременник, 1985, кн. 2: 358

Отдавна мина времето, когато хлябът и колата бяха достатъчни за задоволение от живота. Нещата вече се изместват върху друга плоскост.

Личен архив, 15.08.1986

Повече кураж и нека не позволяваме на недостойните да развалят настроението ни и още повече живота ни.

Личен архив, 15.08.1986

В съзнанието на човека има ценности, които заговарят, ако той ги наруши. Това е гласът на съвестта. Човекът започва вътрешно да се тормози, след това намира начин да се коригира или да се извини.

Съвестта е пътепоказател на човека. При всяко отклонение този пътепоказател започва да звъни тревожно, за да вкара нарушителя отново в пътя, по който трябва да върви.

Оптимално функциониране на социалното управление, 1987: 147

Пред научната истина няма и не бива да има титли, постове, приятелство, заслуги, роднинство.

Оптимално функциониране на социалното управление, 1987: 177

Развитието на научната мисъл се оказва мощен фактор и за преодоляване елементите на догматизъм в социалното управление.

Оптимално функциониране на социалното управление, 1987: 177

Научният работник поначало трябва да бъде „еретик“ в своята дейност. Длъжен е, изхождайки от достигнатото равнище на науката в дадена област, по даден проблем, непременно да предложи нещо ново. Понякога той ще влезе в спор със своите собствени учители в науката, със своите собствени колеги, даже преди всичко с тях, защото работи в същата област.

Следователно, творчеството в науката подлага на изпитание колегиалните, приятелските и другарските чувства, гражданската съвест на учения.

Оптимално функциониране на социалното управление, 1987: 180

Онова, което е предмет на социологическата наука, същото то е предмет на регулиране и насочване от страна на социалното управление.

Оптимално функциониране на социалното управление, 1987: 192

Времето нито забравя, нито прощава.

Социологически проблеми, 1988, кн. 1: 3

Епохите не само се различават, те си и приличат, защото в тях действат общосоциологически закономерности.

Социологически проблеми, 1988, кн. 1: 11

Аз съм от така нар. „конфликтни личности“. По принцип смятам, че в по-голямата част от случаите конфликтната личност е нещо ценно за обществото.

Защо? Защото конфликтната личност поначало е новаторска. Приспособенецът не може да бъде конфликтен. Конфликтната личност може да бъде тази, която е новаторска.

Аз не съм от много мирните. Новаторската личност трябва да осъди остарялото и да предложи новото. А зад тези стари или остаряващи и погрешни идеи, структури и механизми винаги стоят хора. И тук е рискът да влезеш в конфликт с тях. И затова аз смятам, че конфликтната личност е положителна.

Друг е въпросът, че има хора с беден интелектуален багаж, които иначе са активни, но раждат конфликти на базата на повърхностно разглеждане на нещата.

Ето такива конфликтни личности са опасни, вредни. Но мнозинството конфликтни личности са новаторски.

Социологически проблеми, 1988, кн. 4: 71-72

Интервюта, 2017: 39-40

Най-голямото ми удоволствие е да напиша нещо, което да се окаже интересно.

Социологически проблеми, 1988, кн. 4: 72

Интервюта, 2017: 36

Влизал съм в остри спорове: напр. с книгата си „Социализъм и отживелици“. Тогава да пишеш срещу привилегиите на децата на активните борци!

Това е 1967 година. И да пишеш, че отрицателните явления не са резултат от буржоазното влияние или от стереотипи, създадени преди при капитализма, а и от действието на причини, свързани с особености на същността на социализма?

Малко смелост е трябвало тогава, и то не само научна! А идеално всичко се потвърди от практиката досега.

Социологически проблеми, 1988, кн. 4 :73

Интервюта, 2017: 41-42

Тръгвам на борба, защото сме възпитани да служим на обществото. Убеден съм, че това е правилното.

При това аз теоретически зная, че нещата се постигат чрез борба и че трябва да има някой, който да рискува. Може да пострада, но в края на краищата времето ще го оправдае. А днес времето все по-бързо си казва думата, все по-трудно можеш да криеш истината продължителен период.

Социологически проблеми, 1988, кн. 4: 73

Интервюта, 2017: 42

Нали човек трябва да уважава себе си! Като те гледам, да мога да те гледам право в очите, като гледам децата си и внуците – да имам чиста съвест.

За мен съвестта – това е самоотговорност плюс отговорност пред другите и пред обществото.

Социологически проблеми, 1988, кн. 4: 73
Интервюта, 2017: 42

Никога не съм бил лицемер и не мога да бъда. Искam съвестта ми да бъде чиста.

Социологически проблеми, 1988, кн. 4: 73
Интервюта, 2017: 42

В онези две-три разочарования, които съм имал от приятели, с които преустанових приятелски отношения, времето показва, че съм бил прав. Разбира се, това е било най-мъчително за мен: да направя преоценка за свой приятел. Да установя, че той върви по път, който е несъвместим с моите разбирания, и да скъсам с него. Това е едно от най-мъчителните неща в живота.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 59
Интервюта, 2017: 43

Аз нося определена отговорност за това, което става в страната не само по въпросите, по които отговарям в ЦК. Аз съм член на ръководството, там се обсъждат много въпроси, вземат се решения, решенията оказват влияние върху живота.

Тази отговорност винаги съм чувствал и сега я чувствам. Тя ми тежи. Тежи ми много, когато отделни неща се решават според мен не както би трябвало. А има и такива въпроси, които се решават, пак според мен, недостатъчно правилно, недостатъчно научно проверено и аргументирано. Практическите негативни последици от такива неправилни или частично неправилни решения винаги са били факт. Редица такива примери мога да приведа. Но аз нося отговорност.

Нося отговорност дори и в случаите, когато съм застъпвал друго мнение по време на обсъждането на проблемите, но моето мнение не е било възприето от последвалото решение. Защото за моето различно мнение никой навън не знае. Знае само съответният ръководен орган. Това не става достояние на публиката.

Следователно, в лицето на общественото мнение аз съм член на едно колективно ръководство и нося колективна солидарна отговорност, независимо от

вътрешните различия в мненията по отделни въпроси. И ако в страната нещо не върви, има отрицателни тенденции, или пък ако има деформации, както ги имаме, ако борбата срещу тези деформации не е достатъчно ефективна и не се правят някои неща, които биха могли да се направят или се правят по-бавно, палиативно, което задържа развитието или ражда обратни тенденции, за това аз нося съответна отговорност. И това ми тежи.

Някой път мислите по тези въпроси не ми дават да спя цяла нощ и съм вътрешно напрегнат и неудовлетворен. Това се е случвало и се случва.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 60

Интервюта, 2017: 43-44

Аз много сериозно преживявам и една от слабостите ми е, че не мога да бъда равнодушен към нещата не само от личен, но и от обществен характер.

Смятам, че това е въпрос на сантименталност – да преживяваш нещата, дори когато те не те засягат пряко.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 61

Интервюта, 2017: 46

Моя опорна точка е преди всичко трудът. Научен съм на труд още от ранна възраст и обичам труда. На мен ми прави удоволствие да се трудя, аз не мога да стоя в бездействие. Да ме оставиш в бездействие – това значи да ме убиеш. Така че първата ми опорна точка – това е обичта ми към труда и удоволствието от труда.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 63

Интервюта, 2017: 49

Нямам по-голяма радост от тази да напиша нещо, което чувствам, а и от отношението на другите разбирам, че е интересно, че им дава нещо ново, че им позволява или по-умни да станат, или по-добре да видят света. Тази радост с нищо не може да се сравни, с абсолютно нищо. Това е върховна радост за мен.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 63

Интервюта, 2017: 49-50

Смятам честността за велико качество, една от най-важните опори и на човека, и на обществото.

Общество, което не цени честността и човек, който не цени честността, не заслужават уважение, те са изживели своето време.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 63

Интервюта, 2017: 50

Мисля, че тези три ценности – трудолюбието, честността, уважението към трудовия човек – не могат да не изведат индивида, ако той им остане верен и непрекъснато ги утвърждава в себе си, до прогресивни позиции, до най-прогресивния идеал.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 63
Интервюта, 2017: 50

Аз съм от тези хора, които не се изненадват от сблъскването с нови явления. Защо? Защото социологът е човек, който дълбоко познава закономерностите на живота и познава гамата на социалните явления.

Той по-трудно може да се изненада и от отрицателното, и от положителното. Той по принцип знае как и доброто, и лошото са възможни, той даже знае, че техни известни съотношения са неизбежни.

Разбира се, тук става дума за добрия социолог.

Социологически проблеми, 1988, кн. 5: 71
Интервюта, 2017: 63

Човешката дейност е същността, субстанцията на обществените явления. Те са или самата дейност като процес, или нейни резултати, които по-късно стават нейни предпоставки. Човешката дейност предпоставя субективната страна на обществения живот, сиреч човека и човешките общности, а оттук и необходимостта на обществените отношения.

От човешката дейност произтича динамиката на обществения живот, защото самата тя е процес и иманентно съдържа постоянно възпроизвеждащото се единство и противоречие на производство и потребление.

Социологически проблеми, 1989, кн. 5: 35-36

Внимателното вглеждане в дейностния модел на социологическата система не може да не установи, че в него се съдържат всички необходими основания за повсеместни и непрекъснати изменения, включително и за прогресивно закономерно развитие на обществото. Въпросът е този аспект на социологическата система да се разработи в пълнота и с нужната задълбоченост – една задача, която още не е решена в цялост.

Социологически проблеми, 1989, кн. 5: 42

Категорията „социологическа система“ не изчерпва цялото съдържание на социологическото познание. Макар и централна, тя е само една от многото ка-

тегории на понятийната система на социологическата наука. Следователно, не всичко в социологията може да се обясни с нея.

Социологически проблеми, 1989, кн. 5: 45

Ако проследим историческото развитие на социологията от Огюст Конт насам (това са вече над 159 години), ще видим, че социологията винаги се е стремяла към едно глобалистко обяснение на обществото. Тя винаги е разглеждала обществото като цялостно образувание, независимо дали конкретните школи в социологията са стигали до системно-структурни модели на обществото.

Този глобалистки подход, характерен за социологията и различаващ социологията от другите теоретически обществени науки, се издига на най-висшата си степен именно в опитите за системно-структурно анализиране на обществото. А щом социологическото познание неизбежно е вървяло по този път и все повече се насочва по него, не може да не се създават, да не се обсъждат все по-научно обосновани системно-структурни подходи. Докато се намери такъв подход, който по-нататък да се наложи в социологическото познание.

Социологически проблеми, 1989, кн. 5: 46

Не е възможно да се решават конкретните проблеми в социалното управление и изобщо в общественения живот, ако съответните органи и хора, които решават тия проблеми, не са наясно по общите категории, изясняващи същността на явленията. Когато не сме въоръжени с общо познание и методология, на всяка крачка необходимостта от общо познание и методология ще изниква пред нас, спъвайки решаването на конкретни проблеми. Не може да се разглежда един конкретен социологически проблем без обща социологическа теория.

Социологията като най-обща обществена теоретическа наука има методологическо значение за всички обществени теоретически и исторически науки, както и за цялата социална практика.

Социологически проблеми, 1989, кн. 5: 47

Животът е сложен, но превратностите му не бива да убиват нито вярата, нито надеждата.

Личен архив, 24.03.1989

Обобщаващата ми характеристика относно култа към личността е властващо бездарие.

Труд, бр. 17/25.01.1990
Интервюта, 2017: 73

Култът като властващо бездарие създаде и роди антикомплекса срещу интелигенцията. Защото интелигенцията стои винаги на върха на умственото развитие на човечеството, но главното е, че се отнася критично. Поначало умственият труд предполага критично отношение към това, което дотогава е създадено.

Труд, бр. 18/26.01.1990
Интервюта, 2017: 75

Науката по самата си същност изисква критично отношение и към духовното наследство, и към социалната практика. Е, как култът може да търпи такава нещца?

Че нали това най-напред ще се насочи срещу самия него, ще разкрие неговата посредственост и сивота, неговия субективизъм. Логично ще се постави и въпросът за неговата отговорност.

Труд, бр. 18/26.01.1990
Интервюта, 2017: 75

Култът към личността не може да не създаде командно-административна система, защото органически се нуждае от нея. Такъв тип власт изисква и предполага абсолютна централизация на управлението.

Труд, бр. 19/29.01.1990
Интервюта, 2017: 75

Когато човек е могъл и е бил длъжен да говори, той е трябвало да говори, въпреки всички последствия. Това се оказва правилната стратегия не само за личността, но преди всичко за решаване на обществени проблеми.

Труд, бр. 19/29.01.1990
Интервюта, 2017: 82

Всичко, което човечеството е създавало в познанието, ние трябва да го овладеем и оттук нататък да вървим. Всичко, което човечеството е създавало в материалната култура, в областта на изкуството, в организацията на бита, на политическите отношения, на демокрацията, ние трябва да го овладеем и оттук нататък да продължим пътя.

Това означава коренно ново разбиране за възпитанието на личността, необходимост от израстване на тази личност. А това само по себе си е една огромна хуманна задача.

Труд, бр. 19/29.01.1990
Интервюта, 2017: 86

Отрицанието е винаги по-лесната функция. Много по-трудно е да се създаде позитивната концепция, при това тя да е достатъчно пълна, достатъчно задълбочена, въз основа на която да се обнови социализмът и да му се върне автентичният образ – такъв, какъвто трябва да бъде според марксистко-ленинската теория.

Чак тогава той ще може да прояви възможностите си и много неща, които сега са насочени срещу него, по естествен път ще отпаднат. Аз дълбоко вярвам в социализма и във възможностите му.

Труд, бр. 19/29.01.1990
Интервюта, 2017: 86

Още от самото начало, според марксизма, общочовешкото е неизменен спътник и най-велика цел на класовото.

Работническо дело, бр. 29/29.01.1990

Истинският марксизъм никога не е увековечавал и абсолютизирал класовия подход. Решаването на класовите проблеми е само път, предпоставка за установяване на реални общочовешки хуманни принципи и норми на функционирането на обществото.

Със своята класова борба работническата класа се стреми към създаването на безкласово общество. Марксистката партия, политика и държава се разглеждат от марксизма като средства за изграждане на новия обществен строй, т.е. за осигуряване на условия за собственото им отмиране.

Работническо дело, бр. 29/29.01.1990

Предлагането на името „социалистическа” е индикатор за намерения БКП да се превърне в партия, която отваря път на тенденции към частнособственически структури и механизми с всичките им социалногрупови, нравствени и политически атрибути.

Работническо дело, бр. 83/24.03.1990

Аз като марксист не крия възгледите си и намерих сили в себе си да ги защита, както по-рано, така и сега.

Ботевградски пламък, бр. 39/22.09.1990
Интервюта, 2017: 93

БСП се превръща в партия, която ще бъде интегрален елемент на едно неокapиTaлистическo общество в България, т.е. партия, която няма да се бори срещу капитализма като обществено устройство, а само ще се стреми към смекчаване на вътрешните противоречия на това общество. Тя ще стане една типично социалдемократическа партия. Аз с това не мога да се съглася.

Ботевградски пламък, бр. 40/29.09.1990
Интервюта, 2017: 95

Имам два принципа – за абсолютния приоритет на истината, второ – последователно зачитане на принципа на демокрацията.

Ботевградски пламък, бр. 40/29.09.1990
Интервюта, 2017: 98

Продължавам да съм убеден, че без идеала за едно неексплоататорско, демократично и хуманно общество, т.е. за социалистическо устройство на обществото, не може да има действителна социалистическа партия. Какво социалистическо може да има в партия, която се превръща в интегрална част от функционирането на капитализма, която признава експлоатацията?

А марксистката методология е адекватният понятиен инструментариум за познавателен анализ на социалните процеси. Това значи, че тя е необходима теоретична основа на една действително социалистическа партия.

Пламък, бр. 11/31.01.1991
Интервюта, 2017: 99

Етническата и религиозната принадлежност не раждат привилегии в държавата. Ето един от фундаментите на демокрацията. В оная степен, в която той липсва, демокрацията се превръща в демагогия.

Възрожденският процес в България, 1992: 110
Възрожденският процес в България, 2-ро доп. изд., 2016: 106

Една от характерните черти на нашето развитие след Освобождението е липсата на истинска национална политика.

По-конкретно отношението към етническите общности в страната е доминирано от партийни интереси. Оттук следват непоследователност, безпринципност и груби грешки по етническите проблеми у нас. Учудващо незачитане на националните интереси, хронични прояви на национален нихилизъм.

Възрожденският процес в България, 1992: 111
Възрожденският процес в България, 2-ро доп. изд., 2016: 107

Изключително умните хора са самотници, защото остават неразбрани. Те не се побират в нормите на всекидневието, защото виждат много по-надалеч. Всекидневното съзнание ги възприема като особняци и дори за неадекватни.

Личен архив, 25.05.1992
Размисли, 2014: 71

Накрая историческата сцена се освобождава от примъкналите се в мизансцена. Тя въздава на всекиго заслуженото. Това показва историческият опит.

Земя, бр. 143/22.07.1992
Интервюта, 2017: 103

Пленум на ЦК на БКП през 1973 г. прие документ за всестранно сътрудничество и сближение със СССР, а не за присъединяване. Този документ не би трябвало да се тълкува превратно.

Та в Западна Европа пред очите ни се извършват интеграционни процеси, стигнали дотам, че предизвикват поява на международни държавно-управленски институции при съответно намаляване на компетенциите на националните държави.

Какво е това? Създаване на предпоставки за отмиране на държавата? Не напомня ли то за марксистката прогноза, че при определени условия държавата ще отмре?

Земя, бр. 144/23.07.1992
Интервюта, 2017: 107

Голямото произведение на изкуството не е възможно без големи идеи за човека и битието.

Личен архив, 14.08.1992
Размисли, 2014: 76
Записки, впечатления, размисления, 2019: 12

В изолацията на „Развигор 1“ (когато бях арестуван) потребността ми от контакти с близки, приятели и колеги се е изострила извънредно много.

Личен архив, 29.09.1992

Целта на следствието и задържането ми на „Развигор 1“ (1992) е да се всее страх у обществеността. Аз и другите обвиняеми по това дело да бъдем изолирани и унижени и да се намерят социални отдушници за провала на политиката на СДС като управляваща сила.

Да се дават помощи на други страни и организации е международна практика. За политика в никоя демократична страна не съдят. За политика се сменят правителства и държавни глави, при това по избран демократичен път.

Очевидно не съм забравен! (казва го след протестните действия срещу задържането – С.С.). И сега има честни и храбри хора. Доброто и справедливостта не могат да не възтържествуват.

Личен архив, 29.09.1992

Посрещнах ареста спокойно (1992). Даже го очаквах, като гледах как се развихря седесарската амбиция за власт, за слава, за собственост, злобата и отмъстителността на едно отблъскващо екстремистко и просташко ниво.

От друга страна, вече над 5 години интензивно преоценявам нашето развитие, анализирам сталинизма и живковизма като негова версия, в това число правя ретроспекция на собствената си биография и политическа дейност. Обяснителната схема съм изработил, концепцията е в главата ми. Рано или късно, ако е живот и здраве, ще напиша нещо по тези въпроси.

Личен архив, 29.09.1992

От 2 месеца съм много радостен на появата на новата ми книга „Възрожденският процес в България“ (1992). Написах я за 8 месеци с вдъхновение. Събрах огромен материал, повечето от който за първи път се пуска в научно обращение.

Силна болка ме пронизваше за удивителното, не, за престъпното лекомислие и национален нихилизъм на управляващите от Освобождението, та до ден днешен.

Сега очаквам отзиви в печата. Предполагам, че ще се появят и остро критични материали, защото, както почти всички мои писания, и тази книга е остро критична и дискусийна.

С тази книга изпълних един свой дълг към народа и България, защото опасността от допълнително турцизиране и разкъсване на народа виси над него като Дамоклев меч.

Същевременно показвам на обществеността, че не съм изчерпан и че събитията не са ме изхвърлили от коловоза на живота, че не съм нито смазан, нито обезсмислен в научно и нравствено отношение.

Личен архив, 29.09.1992

Работата по книгата „Възрожденският процес в България“ (1992) ме върна към първичната ми същност и стръв – изследователската работа, от която ме беше отчуждила в значителна степен политическата дейност. Прав е бил Живко Ошавков, съжалявайки за срабчването ми от политиката. В случая не е най-важното загубеното време. Ръководната ми работа ми даде възможност да надникна в сфери на живота, които иначе щяха да останат неизвестни за мен. За един социолог това е от значение, ала бедата идва от загубеното за наука време.

Трагичното е, че работейки предано на идеала, проявявайки пълна безкористност, поставяйки на преден план интересите на работата и зарязвайки редица лични потребности, аз се оказах манипулиран от нечисти сили. Моите ерудиция, способности, организационна култура бяха експлоатирани не в интерес на социализма, а за укрепване на личната власт на един политически карьерист и демагог (Тодор Живков).

За съжаление дълго време по силата на много обстоятелства му вярвах. Той никога не можа да се примири с нивото и самостоятелността на моята мисъл, нито с неподкупността ми. Затова след по-крупните ми критични прояви – главно през първата половина на 1987 година – той се освободи от мен по свойствения му циничен начин и безжалостност.

Бях използван – ето за какво съжалявам. Още повече съжалявам, че един безпримерен исторически шанс за осъществяване на най-хуманни обществени и исторически идеи пропадна за нови дълги десетилетия – поради егоизма и властолюбието на посредствеността, подкрепена от съответни социални сили.

Личен архив, 29.09.1992

В ареста много чета – научна и художествена литература. И все колоси на човешкия дух. Какво огромно удоволствие ми доставя допирът и общуването с тях!

Едва ли има нещо по-интересно и вълнуващо. Поне за мен.

Личен архив, 29.09.1992

Пред нас е идващият неокапитализъм с всичките му противоречия и стресови ситуации. А и неговото утвърждаване, докато свикнем с него, ще бъде продължителен и мъчителен процес. Но и при тия условия трябва да се живее и работи. Въпросът е да не се губи вярата в доброто!

Личен архив, 29.09.1992

Мога да твърдя, че вече имам понятие за Симеон Хаджикосев като личност, като световъзприятие, като личност. Преди всичко защото книгата му „Две пълни шепи с труд“ е написана съвършено искрено.

Той израствал в съзнанието ми като човек, който има доблест. За разлика от мнозина, той не е тръгнал да прави търговия с някои обстоятелства от биографията си. А е било лесно да го стори. Поздравявам го.

Неговият пример показва, че въпреки партийно-политическите нечистотии, обилно леещи се в нашия политически живот, красотата в него не е изчезнала. Няма основание да се изпада в отчаяние. И особено да се изгуби стръвта към труд.

Описаният път в принципните си жалони е повече или по-малко присъщ на много други. Може би без да съзнава, той е описал съдбата на значителна част от едно поколение.

Долових и нещо извънредно важно и общо, поне подобно, между Хаджикосев и мен: личната драма от разочарованието в неща, в които сме вярвали, както и от парещото съзнание, че интелектът ни, заложите ни, предаността ни са били манипулирани и използвани от карьеристично-властолюбиви и сиви в своята посредственост субекти и сили.

Личен архив, 22.11.1992

Обществото постепенно ще се освободи от шумотевицата, пияната и вулгарната алчност на настоящето. Убеден съм, че то не е заинтересовано да се лиши от талантите и интелектуалния си потенциал.

Личен архив, 22.11.1992

Много дейци на БКП след 10 ноември 1989 тръгнаха да създават пазарна икономика, продавайки идеите си.

Личен архив, от 28.11.1992

Размисли, 2014: 71

Може да прозвучи парадоксално, но съм убеден, че най-дълбоко и радикално сталинисткия тоталитаризъм може да бъде критикуван от позициите на ко-

мунистическите идеи. Като най-голям техен враг, той ги деформира, превръщайки ги в предмет на демагогия и така ги дискредитира по един безпрецедентен начин.

С това той деформира и идеала за съответно хуманно обществено устройство и доведе до крах историческия опит за неговото осъществяване.

Континент, бр. 67/23.03.1993

Размисли, 2014: 12

Какво означава пазарна икономика и демокрация?

Зад това словосъчетание всъщност се крие точно понятие за капитализъм. Защото, както показва историческият опит, пазарна икономика, изградена върху основата предимно на частна собственост и съчетана с плуралистична политическа структура, дава капиталистически тип обществено устройство. Все по-релефно този преход към неокapитализъм се чувства у нас.

Континент, бр. 68/24.03.1993

Размисли, 2014: 12-13

След краха на сталинския тоталитаризъм неокapитализмът е единствената насока на развитие. Тя се поема и поддържа от всички основни политически сили.

Макар че аз съм поддръжник на идеала за неексплоататорско общество, смятам, че към неизбежността на неокapитализма трябва да се прибави още нещо. На този етап той ще изиграе и полезна роля за мобилизиране на националните ресурси.

Континент, бр. 69/25.03.1993

Размисли, 2014: 16

Сега според мен най-важният проблем пред страната е: какъв неокapитализъм ще се изгради и утвърди у нас? Пещерен или просветен, анахроничен или съвременен, авторитарно-диктаторски или демократичен?

Оптималното би било, ако в България се изгради възможно най-културно и най-демократично неокapиталистическо общество. Иначе казано, общество, което акумулира в себе си всички прогресивни завоевания на капиталистическото развитие в продължение на няколко века – отнасящи се до производителните сили, научно-техническия прогрес, до демократичните механизми на управление, до хуманните елементи в духовния живот, до форми на рационално задоволяване на жизнени потребности на широки маси от населението.

Същевременно трябва да бъде неокапитализъм, който ще ограничи, доколкото е възможно при частнособственическата организация на обществото, социалната несправедливост, противопоставянето между народите, войните, тероризма и масовите форми на лумпенизиране на личността.

Ето къде би трябвало да се насочат усилията на политическите сили.

Континент, бр. 69/25.03.1993

Размисли, 2014: 16

*Колелото на времето се върти и върви напред без да спира, но не кара под-
ред.*

Личен архив, от 03.05.1993

Размисли, 2014: 71

Аз съхраних своите идеи, в които съм повярвал още в младежките си години и изминалите десетилетия досега показаха, че те не са погрешни. Друг е въпросът, че те бяха използвани от нечисти сили и бяха дискредитирани, компрометирани, докато се стигна до краха на първия опит за тяхното осъществяване. Във връзка с това, както е известно, на определен етап аз се разграничих от живковизма, който предприе определени гонения срещу мен.

Самостоятелността на моето мислене аз запазих и след 10 ноември 1989. В някои отношения влязох в критични отношения с новото ръководство, което според мен, по редица важни и съществени въпроси пое една неправилна стратегическа линия.

Движение, бр. 19/13.05.1993

Интервюта, 2017: 115

Три неща ценя най-много у човека: интелекта, трудолюбието и честността. Великолепно е, когато те са съчетани у една личност. Тогава удоволствието от контактите с нея е истинско.

Личен архив, 15.06.1993

Много препатих, разнообразен е натрупаният ми житейски опит, преживях и редица разочарования от хора, с които съм контактувал и на които през известен период съм вярвал. Убедих се, че човешката не е изчезнала.

Личен архив, 15.06.1993

Човек, който има истински приятели, който не е сам, който знае, че за него мислят, не бива да се чувства самотен.

Личен архив, 26.06.1993

Ученият оставя дия не с пропуските си, а с онова ново, което е внесъл в обогатяването на човешкото познание.

Дума, бр. 154/06.07.1993

С книгата „Живковизмът през призмата на една лична драма“ (1993) влезнах в жестока борба.

Това е нова проява на борбата ми. Отстъпление не е възможно. Не се страхувам. Идва краят на времето разделно в отношението към мен.

Личен архив, 16.07.1993

Усилено работя над книгата за Живко Ошавков. И това е проява на борба, защото след ноември 1989 г. се появиха нихилистични напъни от страна на някои социолози срещу Ошавков и неговите последователи. Става дума за колеги, които досега не са дали съществен научен принос, но амбициозни да бъдат лидери в тази научна област.

Личен архив, 16.07.1993

Моите гледни точки могат да не се възприемат, но това, което съм написал като факти и интерпретации, ще бъде интересно, ако някой иска да прави изводи като политик.

Марица, бр. 225/27.09.1993

Интервюта, 2017: 129

Всеки човек се стреми към по-висока позиция. Големият нравствен въпрос е дали правилно ще разбере докъде се простират неговите способности и да каже – аз съм дотук.

Да отидеш по-нагоре от своите способности можеш само по нечистоплътен път, по пътя на политическия кариеризъм.

Марица, бр. 227/29.09.1993

Интервюта, 2017: 131

Между другото аз смятам, че основната причина да се стигне до този край на така нар. „социалистическа система“ е неспособността на предишните

режими да осигурят рентабилно, конкурентноспособно развитие на икономиката.

Марица, бр. 227/29.09.1993

Интервюта, 2017: 134

Хората сега се изменят, някои са объркани, други безогледно се стремят да правят кариера, трети са готови за екстремистки – доста опасни впрочем – авантюри. Все по-малко остават хората, които могат и желаят да говорят проблемно върху живота и социалните процеси и явления.

В науката цари дезинтеграция, мнозина деградират методологически и идейно, времето е подходящо за спекулантите и шарлатаните. Някои от тях не само излязоха на повърхността, но и заеха важни позиции в научния и политическия живот.

Хората са красиви не само, бих казал и не толкова с външността си, макар че аз никак не я подценявам, а преди всичко с душевността си, с умението и готовността си да се извисят над индивидуалното и да се устремят към по-широки социални хоризонти. Това ражда спонтанност в отношенията. Искрена и благожелателна.

Ето едно от полетата на обществената действителност, където царува красотата. Такива хора са ми симпатични, такива хора особено високо ценя.

Има не малко хора, които не са лоши, но не са способни да размишляват извън проблемите на всекидневието. Самата им мисъл е ситна. И най-лошото е, че не са способни на промяна. Аз поддържам връзки с такива хора, но с тях много скоро ми става скучно.

Личен архив, 03.10.1993

Децата са материя чиста и искрена. Те вливат смисъл в битието ни.

Личен архив, 13.10.1993

Всъщност, в България сега се формира едно капиталистическо общество, което не може да дублира капитализма отпреди 1944 г., не може да бъде отъждествено с него.

Това ще бъде един нов тип капитализъм. Той не може да не се повлияе от измененията, станали в света, пък и от измененията в България, настъпили след Втората световна война.

Шипка, бр. 228/23.11.1993

В термина и понятието „живковизъм“ аз включвам, от една страна, онова, което е общо със сталинсткия тоталитаризъм. От друга страна – ония особености, които произтичат от характера на Тодор Живков като първи ръководител в специфичните условия, в които се развива България. И мисля, че това разделение рано или късно ще се наложи в литературата.

Шипка, бр. 230/25.11.1993

Тодор Живков си позволяваше крупни мероприятия, въпреки несъгласието на съветското ръководство. Това означава, че той е можел да маневрира в значително широки рамки и е могъл да сведе до минимум пороците на сталинсткото-тоталитарния режим.

Шипка, бр. 230/25.11.1993

Тодор Живков отхвърля всякаква отговорност от себе си. Той не се смята отговорен за нищо. Мен ме поразява това дебелоочие.

Шипка, бр. 230/25.11.1993

Що се отнася до СДС, неговата историческа отговорност се състои в това, че компрометира демокрацията. Затова и процесите го изтласкаха в периферията. Дали отново ще се върне в талвега, дълбоко се съмнявам.

Шипка, бр. 231/26.11.1993

Турцизираните българи са наши съграждани, чиито деди и прадеди са били ислямизирани и потурчени. Техните потомци още с раждането си приемат ислямската религия и турско етносъзнание. Но ако се проследи родословното им дърво, непременно се стига до български корен.

Шипка, бр. 233/30.11.1993

Хора с различно етносъзнание по еднакъв начин са граждани на съответната страна и те не могат да бъдат дискриминирани или привилегирани на етническа основа.

Етносъзнанието не може да създава привилегии. Всички са длъжни да работят за тази държава, щом са нейни граждани. Законите са еднакви за всички, независимо от етническата и религиозната им принадлежност. Това е истинската демокрация.

Създаването на етнически привилегии е много опасно, много несправедливо и нехуманно.

Шипка, бр. 234/01.12.1993

И досега продължавам да поддържам самостоятелността на мисълта си и съответно проявявам критичност към позиции и ходове в политическия живот, които смятам за неправилни, без да се влияя от това от кого произхождат те.

Перник, бр. 250/03.12.1993

Интервюта, 2017:135

Няма по-влиятелно политическо и научно течение в политическата история на България от марксисткото. Ролята му в това отношение може да се сравнява само с ролята, влиянието и популярността на големите световни религии.

Вярно е, че досегашният „социализъм“ претърпя безпрецедентен крах. Но, според мен, това се получи, защото в бившите „соцстрана“ беше установен режим, който нямаше нищо общо с основните постулати на марксизма.

Досега никой не е доказал неправилността на марксистката теория. Тя единствено дава възможност за един много дълбок и достатъчно всестранен анализ на съвременните процеси. Това ми дава основание да не се отказвам от нея, а не защото стоя на догматически и консервативни позиции.

Перник, бр. 250/03.12.1993

Интервюта, 2017: 136

Комунизмът като обществено устройство не е бил осъществен никъде. Що се отнася до комунистическите идеи, то част от тях са възникнали далеч преди марксизма. Някои можем да намерим дори в Библията.

Според мен, идеите на комунизма могат да се наложат в живота. Но дали това бъдещо общество ще се нарича „комунистическо“, аз не зная. За мен то е едно неизбежно бъдеще на човечеството.

Перник, бр. 250/03.12.1993

Интервюта, 2017: 136

Ако съдим по това, което се направи в Китай, и по начина, по който то се направи, може би Дън Сяопин (1904-1997) ще се окаже един от най-големите политици в края на XX век.

Перник, бр. 250/03.12.1993

Интервюта, 2017: 137

Оценяването на научното дело на изтъкнати учени, оставили диря в развитието на съответната наука, е стародавна и ползотворна традиция. Пропуските в това отношение нанасят болезнени рани в научната памет на обществото, спъват нормалното обогатяване и развитие на науката.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 7

След краха на живковисткия режим (1989) като модификация на сталинисткия тоталитаризъм, в нашата страна постепенно се създават предпоставките и се формира общество на пазарно стопанство и политически парламентарен плурализъм преди всичко върху основата на частната собственост, т.е. изгражда се неокapиталистическо общество.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 7

Живко Ошавков допринесе най-много за отграничаване на социологията от философията у нас, но това ни най-малко не означава, че той разкъсва необходимата връзка между тях. Напротив, тъкмо сега, когато вярно и правилно е разкритата и обоснована разликата в предметите, понятийните системи, изобщо в познавателните им съдържания, може наистина точно да се покаже решаващата методологическа роля на философията за развитието на социологията като наука, както и обратното влияние на социологията за обогатяване на философските категории.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 14

Живко Ошавков направи най-много за широко отваряне на българската социология към международните социологически ценности, на българските социолози за сътрудничество с чуждестранните социолози, за изява на международни социологически форуми.

Съвсем определено може да се каже, че главно благодарение на Ошавков още през 60-те години „желязната завеса“ към западната социология беше почти напълно превъзможната.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 27

Няма учен, колкото и гениален да е той, без отделни пропуски, без никакви неточни постановки и възгледи. Наличието на пропуски и неточности в изследователската дейност на всеки учен е нормално явление, но ученият остава в паметта на науката не с пропуските и грешките си, а със своя влог в обогатяването на човешкото познание.

Тъкмо в това е силата на Живко Ошавков – с научните си изследвания и с научно-организационната си дейност той отбелязва етап в развитието на социологическата наука в нашата страна, съдържащ редица елементи от международен интерес.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 34

Извънредно характерна черта на Живко Ошавков е борбеността. Той не си сменяше възгледите с всеки нов попълнен вятър в обществените и политическия живот. Не се нагаждаше към началниците си в научната йерархия. Следвайки принципите и убежденията си, той проявяваше критичност, често безкомпромисна, към опонентните възгледи, които по принцип противоречаха на концепциите му.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 38

Живко Ошавков даде решаващия принос в създаването на новото направление у нас след Втората световна война – социологическото. Той е основоположник на българската школа в социологията.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 41

Не само в научно, но и в политическо отношение Живко Ошавков беше борец. Със своята научна и гражданска съвест той не правеше компромиси. Беше готов и наистина се опълчваше – открито, категорично, с риск за себе си – срещу неправилните според него концепции, срещу недъзите в политическия живот.

Не приспособленост, а независима мисъл, не политическо търгашество, а борба за принципи – това бяха съществени качества на Ошавков.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 41

Обективното в познавателното съдържание на науката, в нейната понятийна система – въпреки влиянието на собствените отношения и на обществени и политически сили – има своя относителна самостоятелност. Обективното си пробива път въпреки това влияние.

Научната приемственост съхранява плодотворните постановки, идеи, разработки, концепции. Така се осъществява историческият процес на постоянно обогатяване на човешкото познание.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 43

Откъде идват импулсите за нихилистично отношение към направеното в областта на социологията – у нас до ноември 1989 год.?

Преди всичко от особеностите на прехода към неокapиTaлиCTическo общество. В такива преходни периоди старото се критикува пресилено, повече или по-малко нихилистично се отхвърля или радикално преустройва. Появяват се нови социални сили, искащи да заемат колкото се може по-важни позиции в соци-

алната йерархия – особено във властта, в собственическите отношения, в различните области на обществения живот.

Този стремеж е особено силен у посредствеността. Тя прехвърля отговорността за собствената си полукадърност върху предишната система. Така се прикрива и самооправдава, защото не е нищо съществено. Но за да заема лидерски позиции, тя предварително трябва да разчисти терена от ценни разработки и постижения, от значими и авторитетни личности. Иначе не е възможно да се забележи нейният лилипутски ръст. Оттук подтиците към нихилизъм.

Нихилизмът винаги е бил израз на безпомощност. Той е знаме на амбициозната посредственост. Това е философията на яловите и импотентните. Никой обаче по този път не е създал реална социална ценност, която да остане в паметта на обществото. Така и нашите нихилисти ще си останат с кръсъците. Пустота.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 46

Делото на Живко Ошавков е неделима част от вечния процес на развитие в науката, въпреки някои обременености по силата на конкретно-историческите условия. Постоянното и текущото са преплетени тясно едно с друго.

Времето постепенно, но безпощадно изчиства случайното, неважното, отрицателното от текущото и съхранява за бъдещето трайното в него, онова което съдържа непреходни ценности или най-малкото ценности с продължителен заряд на действие.

Така ще бъде и с научното дело на Ошавков. Историята на националната ни наука няма да забрави, че той възглави създаването на ново направление в нея след Втората световна война и че в този процес положи основите на българската школа в социологията.

Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело, 1993: 46-47

Човек трябва и сам да защитава своята чест и достойнство. Защото не може да се очаква обективност и справедливост от лица и политически сили, които не са способни да се издигнат над собствените си егоистични интереси и да оценят добронамерено и добросъвестно положителните помисли и дела на другите.

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 6

През целия си живот съм работил напрегнато, винаги пренатоварен със задължения. Затова във всекидневието не усещах вървежа на времето.

Затова ми е свършено непознато чувството на скука. Ако искаш да ме сломиш, остави ме в безделие!

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 9-10

Времето рано или късно ще покаже кой е бил прав. То винаги в края на краищата с безпощадност е премервало ценностите и личностите.

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 156

Тук не става дума за религиозна вяра – в нейната основа винаги е стояло бездоказателствено допускане за наличието на свръхестествени сили, които творят всичко съществуващо, предопределят и се разпореждат със съдбата на народите и отделните хора.

Въплещата безнравственост на тези свръхестествени сили независимо как се наричат, се заключава в обстоятелството, че, от една страна, претендират за всемогъщество и религиозно вярващите действително са убедени в това. От друга страна, те допускат толкова несправедливост и жестокост, алчност и егоизъм, кръвопролития и грабежи, потисничество и двуличие в поведението на обществените групи, на държавите, на политическите организации и на отделните лица.

Оттук неотразимият извод, че те не са толкова всемогъщи, щом не могат да надделеят злото, щом остават безучастни пред океаните от страдания през хилядолетията на човешката история.

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 177

Едно от най-тежките преживявания в живота на човека е разочарованието. Разочарование от хора, които си уважавал и в които си вярвал. Още по-тежко е разочарованието, когато тези хора са концентрат на обществени отношения, защото това органично ги свързва с идеите, в които вярваш.

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 177

Що се отнася до моята вяра, тя е извод-обобщение от досегашното развитие на социалното познание. Тя се гради върху съвкупността от фактите и основните тенденции в развитието на съвременното човечество и по-конкретно на западните страни.

Тя е съобразена с крупните общосоциологически концепции за насоките на планетарното развитие, предложени от най-маститите западни мислители

след Втората световна война. Най-новото ѝ потвърждение са анализите на Римския клуб за 1991 година.

Те доказват, че западните европейски държави не ще могат да се развиват по-нататък успешно, ако се съхранят сегашните им вътрешноприсъщи механизми на функциониране. Докладът пледира за едно ново, некапиталистическо общество.

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 178

Съставките на моята вяра, както и тя в своята цялост, не са опровергвани от краха на сталинсткия тоталитаризъм. Защото той е тяхно отрицание и потъпкване, най-разюздана и вулгарна демагогия с тях. В неговите престъпни и зловещи обятия те бяха преиначени, изопачени, фалшифицирани, което ги лиши от оплодотворяваща сила.

Техният най-голям враг на практика не се оказа капитализмът, а сталинсткия тоталитаризъм, защото именно той, а не капитализмът, ги задуши в първия им исторически порив. Ето защо аз съм негов радикален и непримирим противник. И не само по силата на емоцията, а в съчетание с безпощадността на логическия анализ и научните аргументи.

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 178

Личната ми драма се състои тъкмо в обстоятелството, че през определен период на моя живот – докато прозрях и набрах кураж за разграничение, заложените ми, интелектът и организационната ми култура, стремежът ми към обективност и честност, дисциплинираността и устремът към вярата ми, се оказаха експлоатирани и манипулирани от карьеристичните, властолюбивите и славолюбивите сили на живковизма – българска модификация на сталинсткия тоталитаризъм. При това експлоатирани и манипулирани съзнателно от самото начало.

Тази драма завинаги ще си остане като кървяща рана в душата ми. Не го пожелавам никому. Затова и написах книгата “Живковизмът през призмата на една лична драма” – за да предпазя други чисти сърца от такава болезнена и мъчителна орисия.

Живковизмът през призмата на една лична драма, 1993: 178-179

Прекланям се пред безкористието и обективността в науката.

Личен архив, 07.12.1993

Марксизмът разработи концепция за прогресивното развитие на човечеството, което е възможно благодарение на приемствеността в развитието на производителните сили и духовната култура. Той формулира категорията „обществена формация“ като въплъщение както на приемствеността, така и на качествените преходи в развитието на обществото.

Еволюцията и революцията в марксизма са две форми на развитието, които взаимно се обуславят. Оттук диалектичното взаимоотношение между цивилизационния и формационния подход при анализа на обществото в марксистката методология.

Крушение на духа и морала, 1994: 12-13

Свободата не се състои само в избора, а изисква също така този избор да се реализира. В добре заредения магазин клиентът може да си избира дадена стока в зависимост от собствените си съображения – дотук той е свободен, но ако няма пари да закупи избраната стока, свободата му на избор става безпредметна.

Крушение на духа и морала, 1994: 24

Болшеvizмът възниква и се развива като политическо движение със свои теоретико-методологични основи. В талвега на неговото възникване и развитие стои Ленин. Има пълно основание да се сложи знак на равенство между болшеvizма и ленинизма.

Ето защо несъвместимостта на сталинисткия тоталитаризъм с ленинизма е в същото време и несъвместимост с болшеvizма.

Крушение на духа и морала, 1994: 36

Съдбата на ренегата – след като промени цвета си, задължен да убеди другите, че е искрен, той започва да крещи повече, отколкото е нужно, готов е на всичко, само и само да легитимира метаморфозата си.

Крушение на духа и морала, 1994: 42

Днес ми се обадиха от Университетската библиотека на СУ „Св. Климент Охридски“. От националната библиотека на Франция са им поискали „Живковизмът...“. Занесох им екземпляр. Интересно защо французите са се заинтересовали от моята книга!?

Този факт още веднъж потвърждава правилото, че онова, което е написано сериозно, оставя никакви дири. Аз повече от това не искам.

Личен архив, 21.06.1994

Процесът на формирането на човечеството като социологическа система беше породен и започна при капитализма. При капитализма той се разгръща, преминавайки няколко етапа досега. Но пълното му завършване налага и ще доведе според мен до преодоляване на посткапиталистическата формация и установяване на посткапиталистическо обществено устройство.

Социологически проблеми, 1995, кн. 4: 105

Имам професия, която обичам. Няма нищо по-вълнуващо за мен от науката и от удоволствието да напиша нещо, което да представлява интерес.

Нощен Труд, бр. 252/27.12.1995

Интервюта, 2017: 140

Засега съм единственият в България, който в няколко публикации прави разлика между сталинския тоталитаризъм, в т.ч. живковизма, и комунизма и марксизма. Сталин изневери на комунистическия идеал. Никой на Запад не очакваше такова рухване.

Нощен Труд, бр. 252/27.12.1995

Интервюта, 2017: 143

Аз никога не мога да бъда социалдемократ. Аз съм марксист.

Нощен Труд, бр. 252/27.12.1995

Интервюта, 2017: 144

Рано или късно Русия ще се съвземе и отново ще заеме значително място в световните взаимоотношения.

Нощен Труд, бр. 252/27.12.1995

Интервюта, 2017: 145

Мисля, че БСП е изправена пред много тежки проблеми.

Първо, тя трябва да изясни каква партия е, в нея има и неосталинисти, и социалдемократи.

Второ, трябва да изясни партия на наемния труд ли е, т.е. на обикновения работник, служител, интелегент, или на „Мултигруп“ и големите групировки.

Нощен Труд, бр. 253/28.12.1995

Интервюта, 2017: 145

От преименуването на БКП през 1990 г. аз съм безпартиен, защото в социалдемократическа партия не мога да участвам, а сега няма друга партия, която да съответства на вижданията ми.

Нощен Труд, бр. 253/28.12.1995
Интервюта, 2017: 146

*Сталинисткият тоталитаризъм изобщо и живковизмът в частност се ока-
заха некадърни да осигурят конкурентно развитие на икономиката – определя-
щото условие за утвърждаване на всяко ново обществено устройство. Ето от-
къде дойде най-важната причина за рухването на режима (1989).*

*Тя не се състои главно в „клиновидни“ ходове на бившите разузнавателни
служби, както елементарно пишат някои автори, нито преди всичко в предател-
ството на горбачовци, както с непоправим фанатизъм твърдят неосталинис-
тите. Както „клиновидните“ операции, така и политиката на горбачовци имат
своето място при обяснението на краха.*

*Основната му причина е другаде – щом едно обществено устройство не
може органично да постигне по-висока производителност на труда, от гледище
на социалния прогрес то е обречено, защото се оказва безсмислено.*

Стандарт, бр. 1189/08.01.1996
Размисли, 2014: 18

*Трите гиганта – СССР, САЩ и Англия, свикнали да се разпореждат със съд-
бата на по-малките народи, в края на Втората световна война, движени от сво-
ите интереси, в които имаше немалка доза егоизъм, си разпределиха сферите на
влияние.*

*Веднъж отдадена в сферата на влияние на СССР, в България не можеше да
не се установи обществено устройство от сталинистко-тоталитарен тип. В
това отношение САЩ и Англия дължат извинение на българския народ.*

Стандарт, бр. 1192/11.01.1996
Размисли, 2014: 25

*Разграничаването от сталинисткия тоталитаризъм не бива да води до
прекъсване на връзките с Русия – една огромна страна със забележителна кул-
тура и значителни потенциални възможности в бъдеще.*

Стандарт, бр. 1192/11.01.1996
Размисли, 2014: 25-26

Международната ориентация на България е нужно да отчита цялата сложност на планетарната ситуация. Най-същественото е последователно да се отразяват националните интереси на страната и в никакъв случай да не се позволява тя отново да се превърне в сателит на някого. За тази цел са потребни не само високи интелектуални качества, но главно чист патриотизъм, който поставя винаги националните интереси над партийните и личните.

В това отношение е необходимо да се скъса със зловещата традиция след Освобождението националните интереси да се жертват заради теснопартийни, котерийни и дори лични интереси.

Стандарт, бр. 1192/11.01.1996
Размисли, 2014: 26-27

Картините на Светлин Русев от изложбата му, открита на 18 март 1996 в София, се гледат с напрежение. Защото те въвеждат в острите жизнени проблеми на човека. Тези проблеми не са назовани конкретно, но те присъстват, те се осезават и преживяват.

Изложбата на може би най-големия български художник, наложил се вече като един от най-изтъкнатите майстори на пластичното изкуство в международен мащаб, още веднъж потвърждава, че крупното изкуство е изкуство на същностни идеи и на силни емоции, жалониращи пътя на хората към добро.

Личен архив, 18.03.1996
Размисли, 2014: 81
Записки, впечатления, размишления, 2019: 22

Колкото и тежки да са реалностите в обществената действителност сега, мисля, че имаме основание да бъдем исторически оптимисти.

Фактите подсказват, че социалният прогрес е преодолявал всички бариери, които са се изпречвали по неговия път. След безпрецедентния крах на сталинистко-тоталитарното общество в СССР и в другите „социалистически“ страни, се възстановява формационното единство на света върху основата на капитализма.

Но това не означава, че идеалът за хуманно общество с висока икономическа зрелост и справедливо разпределение на социалните блага, общество на вечен мир, без класови, религиозни и етнически антагонизми и конфликти, е безпочвен и утопичен.

Марса, бр. 19/20-26.05.1996
Интервюта, 2017: 147

Предпоставките за такова хуманно общество все повече назряват в развитите капиталистически страни. За това бъдещо общество, което в съществените си измерения хармонира пряко с марксистката прогноза, в западните държави се появяват все нови книги на мастити учени.

Те го назовават по различен начин, различават се по някои елементи на своите футуристични концепции, но те са единни в едно: епохата на индустриалната цивилизация си отива. А това означава, че бъдещото общество ще бъде посткапиталистическо.

Марса, бр. 19/20-26.05.1996
Интервюта, 2017: 148

Аз съм абсолютен сциентист, т.е. вярвам не в мистични свръхсили, а в безкрайно разширяващата се способност на човека да опознава света, да прониква все по-дълбоко в неговите свойства и закономерности и върху тази основа да разширява непрекъснато производствените си възможности и духовното богатство, хуманизирайки цялата съвкупност от обществени отношения.

Марса, бр. 19/20-26.05.1996
Интервюта, 2017: 148

Към постиженията на науката досега са посягали нечисти сили, подчинявали са я на човеконенавистни цели, превръщали са я в най-мощно средство за унищожаване на хората и човешката култура, но на това неизбежно ще се сложи край.

Тогава науката ще засияе в цялото си благородство като фактор, който единствено може да осигури условия за решаване на глобалните проблеми на планетата, за оцеляване на планетата, за оцеляване на човечеството, за нов подем на човешката цивилизация.

В този процес алчността, егоизмът, жестокостта ще отстъпят място на човещината в междуличностните отношения. За обосноваването и осъществяването на такъв идеал са нужни нови донкихотовци.

Марса, бр. 19/20-26.05.1996
Интервюта, 2017: 148

Разбира се, българският политически живот има нужда от марксистка партия, която да се стреми към бъдещо посткапиталистическо общество. Но такава партия не би трябвало да бъде конкурент на другите демократични

сили, в т.ч. и на БСП, а да работи в сътрудничество с тях в името на общонационалните интереси.

Марса, бр. 19/20-26.05.1996
Интервюта, 2017: 149

В бъдеще аз смятам да се занимавам изключително с научноизследователска работа в областта на социологията. Друг е въпросът, че получените резултати обективно ще подпомагат изработването на идейна основа на ония политически партии и движения, които са устремени да излязат извън границите на капитализма и ще се борят за установяването на неексплоататорско хуманно общество.

Марса, бр. 19/20-26.05.1996
Интервюта, 2017: 149

Работя по темата за сталинисткия тоталитаризъм с чувство за изключителна отговорност, защото съзнавам, че тук се засягат идеите, психиката, интересите, миналото и бъдещето на стотици милиони хора.

Труд, бр. 150/04.06.1996
Интервюта, 2017: 150

През 1990 г. обясних в печата защо не мога да членувам в една социалдемократическа партия. Оттогава досега БСП зави още по-надясно. Ценя я като най-демократичната и влиятелна политическа сила в момента, но нейната платформа се разминава значително с моите идейни убеждения.

Що се отнася до няколкото комунистически партии у нас, те засега стоят на неосталинистки позиции. На България е необходима автентична марксистка партия, която се стреми към посткапиталистическо общество.

Труд, бр. 150/04.06.1996
Интервюта, 2017: 150

Възстановяването и разширяването на влиянието на марксизма е неизбежно. Формирането на неокапиталистическо общество у нас създава икономически, общностно-класови, социално-психични предпоставки в тази насока.

Тук не става дума за марксизъм, изопачен и деформиран от сталинисткия тоталитаризъм, а за един нов марксизъм, очистен от неточности, бели полета и остарели постановки, обогатен с творчески анализ на обществените реалности в края на XX и началото на XXI век.

Труд, бр. 150/04.06.1996
Интервюта, 2017: 151

Лъжат се ония, които смятат, че марксизмът се е превърнал в музейна вещ. Твърде рано е за това. Тепърва с могъщата си обновяваща и обогатяваща се методология той ще дава кураж, ще стимулира мечтите и фантазията на хората.

Труд, бр. 150/04.06.1996
Интервюта, 2017: 151

Носталгията обхвана хората не заради Живков, а заради жизненото равнище и социалната сигурност, които имаха преди 1989 год. Трудовите хора не знаеха, че новото ръководство на БКП, по-късно БСП, ще насочи страната към капитализма.

Те късно разбраха, че призивът за пазарна икономика и демокрация е прикритие на ново капиталистическо общество, което засега се налага с органичните си пороци. В значителна степен политическите сили, които говореха за демокрация, се оказаха грубо кариеристични, меркантилни, цинични в нравствено отношение.

Труд, бр. 150/04.06.1996
Интервюта, 2017: 151-152

Ако БСП говори за демократичен социализъм или за социалистическа идея, но прави капитализъм, тогава нейните привърженици се питат: тя партия на труда ли е или на капитала? А тези две определения едва ли могат да се съчетаят.

Труд, бр. 150/04.06.1996
Интервюта, 2017: 152

От Освобождението от турското робство досега една от характерните черти на българското развитие е, че властта се използва за забогатяване. В момента борбата за власт е борба за собственост, за позиции, които ти дават възможност да забогатееш.

Ботевградски вести, бр. 30/23.07.1996

Струва ми се, че правителството продължава да не вижда дълбоките причини за кризата в обществото. Всички очакваха, че след победата на БСП през 1994 г. страната ще тръгне нагоре. Обаче се спуснахме още по-надолу именно в резултат от управлението на БСП.

Вярно, че за две години чудеса не могат да станат. Но двегодишният срок е достатъчен период да проличи една умна програма, ако я има, която постепенно и на етапи би извела страната от криза.

Нима една политика, която международните финансови институции изискват да се провежда у нас, не би могла да се провежда и самостоятелно от българското правителството?

168 часа, бр.48/22-28.11.1996

Интервюта, 2017: 154

Една нова социална формация е лишена от смисъл, ако не е в състояние да гарантира по-голяма производителност на труда и като последица – по-високо ниво на задоволяване на материалните и културни потребности на населението.

Аз съм и оставам марксист. Една от основните тези на марксизма е, че в крайна сметка продукцията и продуктивността на труда определят социалните отношения.

Alternative, 1996, кн.3

Интервюта, 2017: 162

Моето мнение е, че главна причина за рухването на така нар. „реален социализъм“ се обяснява с факта, че сталинисткия режим и по-точно сталинисткия тоталитаризъм, не беше в състояние да осигури условия за ефективно икономическо развитие, за да бъдат достигнати и надминати в тази област развитите западни страни.

Alternative, 1996, кн.3

Интервюта, 2017: 162

Познавам много задълбочено марксистката теория и нейната история, както и моята професия като социолог. Вече, след като съм стигнал до моята позиция, противоположна на живковизма още към 1983 г., която изразих впоследствие, защото да направя това по онова време беше опасно, аз започнах да се убеждавам, че сталинизмът не само не е продукт на марксизма, но той напротив – деформира и опровергава това учение.

Следователно, да се прави сравнение между марксизма и сталинизма е изобщо неправилно.

Ленин и болшеvizмът също са нещо различно от сталинизма, който демагогски експлоатира тези термини, но който направи всичко за унищожаването и на последния болшевик.

Alternative, 1996, кн.3

Интервюта, 2017: 165

Сталинизмът обаче доведе до ужасна икономическа криза, което е основният фактор за рухване на социалистическата система. Освен това, Карл Маркс

говори за отмиране на държавата, на политическите партии, на репресивните сили.

Какво общо има това с диктаторския режим и репресиите на Сталин? Сталин дискредитира една от най-хуманните идеи, идеята на комунизма, и днес хората не смеят да се нарекат марксисти или комунисти.

Alternative, 1996, кн. 3
Интервюта, 2017: 166

Карл Маркс остава мислителят, с когото следва да се съобразяват всички следващи автори, в т.ч. и тези, които не са съгласни с неговите идеи, като Алвин Тофлър, Реймон Арон, Даниел Бел и Збигнев Бжежински. Влиянието, което марксизмът имаше и още има, може да се сравни с това на трите световни религии: християнството, ислямът и будизмът.

Естествено, марксизмът трябва да се освободи от всичко, което в него е остаряло и от всички свои неточности, трябва да се разработят по-нататък някои проблеми, които бяха пренебрегнати. По мое мнение марксизмът представлява методология, върху чиято база е възможно интерпретирането на действителността и която никога няма да умре.

Alternative, 1996, кн. 3
Интервюта, 2017: 166

След установяване на сталинисткия тоталитаризъм в края на 20-те и началото на 30-те години на XX век, от демократичния централизъм се използват само онези елементи и страни, които обслужват личната власт в условията на тоталитаризъм и преди всичко подчиняването на по-ниските нива на управление на по-високите. Свободното обсъждане на проблемите, критичното оценяване на ръководни органи и дейци, особено на висшите стъпала от йерархията в управлението и търсенето на съответна отговорност се потъпква и преследва. Така демократичният централизъм се деформира и поставя в служба на егоистичните и престъпни сили на тоталитаризма.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 97
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 101

Обществените закони имат обективен характер.

Макар че в обществото всичко е резултат от дейност на хората, които са съзнателни същества, действието на обществените закони не зависи изцяло от тяхното съзнание и воля. Държавата, социалните институции изобщо, социал-

ните общности могат да действат според изискванията на обществените закони и тогава те ускоряват развитието на обществото. Но те могат да действат и против тези изисквания и тогава възникват социални конфликти и напрежения.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 144
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 119

Критерият за оптималност на дадена институционална структура се състои в нейното съответствие с обществените потребности и в това дали осигурява задоволяването им в най-голяма пълнота и на най-високо ниво.

Необходимо е институционалната структура своевременно да се усъвършенства. Същевременно прибързаните и необосновани институционални изменения са твърде вредни.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 168
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 174

Умело използвани в определени предели, социалните отдушници могат да бъдат едно от средствата за оптимизиране на педагогическия процес, за отстраняване на някои отрицателни аспекти в междуличностните отношения, както и за усъвършенстване на социалното управление.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 316
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 322

Отживелиците се появяват в ситуацияте, когато съществува противоречие между потребностите на хората и възможностите за тяхното задоволяване. По-конкретно когато някои техни потребности не могат да се задоволят по официално утвърдения нормативен ред или според господстващия морал в обществото.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 317
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 323

Използването на социологическия подход се налага като все по-остра необходимост в социалното управление с усложняването на обществения живот. То изисква придобиване на съответна социологическа култура от управленските кадри и от другите категории и грижи от населението.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 332
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 338

Оптимизирането на социалното управление като главно условие за премахане проявите на субективизъм изисква системно приложение на социологическия подход. Това предполага съответна подготовка на ръководните кадри и на специалистите, участващи в управлението.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 395
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 401

Обективно-системният характер на обществените явления и процеси и на обществото като цяло служи като основа на системния подход при изучаването и управлението на обществената действителност и развитие.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 417
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 423

Социологическата система е вид обществена система – цялостност, единство от необходимите и достатъчни елементи на обществения живот. Те правят възможно съществуването и развитието на обществото и между които има закономерни връзки.

Социологическата система има основополагащо значение за изграждане на понятийната система на социологическата наука като методологическа основа на ЕСИ и на социалното управление, за определяне на чертите и изискванията на социологическия подход в научното познание и обществената практика.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 418-419
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 424-425

Системният подход е метод, който изисква да се подхожда към предмета на научното изследване, по-конкретно на социологическата наука, като към единно цяло, съставено от елементи и нива, между които съществуват закономерни връзки и взаимодействия. Системният подход дава възможност за научно и дълбоко схващане на същността на изследвания обект, за пълно и точно разкриване на неговата структура и особеностите на неговото функциониране и развитие.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 419
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 425

Историческият процес е безкрайна поредица от социални ситуации, всяка една от които е предизвикана от предшестващата, а от своя страна е изходна точка за следващата.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 420
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 426

Диалектическата, неделима и хармонична връзка на емпиричното и теоретичното в социологическото познание на различните му равнища гарантира успешното развитие на социологическата наука.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 448
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 426

Заедно с усъвършенстване на обществото като цяло, с израстване на личността в духовно отношение при задоволяване на нейните материални потребности с оглед на рационалните норми, ще се изяснява все по-силно тенденцията към увеличаване силата на нравствено-духовните и нравствено-психичните стимули.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 483
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 489

Връзката между емпиричното и теоретичното е двупосочна.

Емпиричното служи като основа за теоретични обобщения, за проверка на направени вече такива обобщения, за тяхната конкретизация и доразвитие. Обратното, емпиричното познание се осъществява върху основата на определена методология, съществена част от която е социологическата теория.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 499
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 505

Макар и много бавно и през дълбоки кризи и конфликти се очертава тенденция за засилване на демократизма в социалното управление, за превръщане на демократичните форми и механизми в общочовешки ценности.

Енциклопедичен речник по социология, 1996: 511
Енциклопедичен речник по социология, 2-ро изд. 1997: 517

Следя, естествено, и политическите събития. Още веднъж се потвърждава, че СДС-арите са подготвени добре за управлението. Действат по предварителен план и с огромен размах.

Започна онова, което предвиждах: преразпределението на собствеността – от бивши хора на БКП /БСП/ към хора на СДС. Кадровото „претърсване“ също е масово и радикално. Не си поплюват.

Повечето от хората на политическия елит на БСП отиват завинаги в небитието. Може би част от тях ще бъдат изправени пред съда за злоупотреби.

Както се вижда, времето все по-бързо тече. Егоизмът, алчността за пари и властолюбието започват да се наказват. Трагичното е, че от това страдаме ние, широките маси, страдат идеите.

Отново се доказва, че няма нищо по-страшно от обединението на некадърността, алчността, властолюбието.

Личен архив, 24.02.1997

Аз не смятам, че нямаше основание концепцията за изграждане на РСО – развито социалистическо общество. Нейното разработване бе стъпка за внасяне на реализъм в политиката след неколнократните проваляли се опити за скокове. Тази концепция е израз на усилия за приспособяване към новите социални реалности, но лошото бе, че тя не засягаше ключови характеристики на сталинското тоталитарно общество.

С други думи, политико-идеологическата линия не проникваше в дълбочина на социалистическото общество и представляше за социализъм общество, което в основните си черти и насоченост не можеше да бъде наречено така. И то рухна безпрецедентно в Съветския съюз и Източна Европа, преустройва се из корен в съвременен Китай.

Капитал, бр. 16/21.08.1998
Интервюта, 2017: 170

Идеологията винаги обосновава интересите на определена класа и власт, в това число прикрива нейните недъзи и грешки. С пълна сила това важи и за идеологията на живковизма, в по-широкия смисъл на думата – на сталинския тоталитаризъм.

Капитал, бр. 16/21.08.1998
Интервюта, 2017: 170

Бъдещата световна култура ще включи в себе си цялото богатство на националните и регионални култури.

Пенсионери, бр. 34/27.08-02.09.1998
Интервюта, 2017: 171

Преходите от едно обществено устройство към друго са извънредно тежки за мнозинството на населението. Още повече, когато се касае за реставрация на предишни социални отношения, извършваща се по възможно най-дивия пладнешко разбойнически начин, какъвто е случаят у нас.

Социологическите изследвания показват огромно нарастване на безработицата и бедността, както и създаване на нова стратификационна структура, характерна с небивала имуществена диференциация.

Извършват се съответни дълбоки промени в съзнанието и психиката, за съжаление далеч не положителни – избухват неспиращи се пред нищо алчност, егоизъм, мистика.

Пенсионери, бр. 34/27.08-02.09.1998

Интервюта, 2017: 171

Същевременно в света все повече науката се утвърждава като водеща сила, а интеграционните процеси обединяват страните в регионални блокове, които все по-тясно се свързват, човечеството се формира като планетарна социологическа система.

Човечеството ще бъде спасено от науката и колективизма.

Пенсионери, бр. 34/27.08-02.09.1998

Интервюта, 2017: 172

Българинът ще бъде забелязан в чужбина само с приносите си в културното развитие на народите в миналото. И ако в сегашните условия съумее да се издига до нивото на световните образци в различните сфери на живота.

Пенсионери, бр. 34/27.08-02.09.1998

Интервюта, 2017: 173

Още през 1993 г. предупредих в печата, че зад формулата „преход към пазарна икономика и демокрация“ се крие преход към капитализъм. А за него крещящата имуществена диференциация е естествена. Без експлоатация, без бедни и богати, без лумпенизиране на личността капитализъм няма.

Но общественото развитие върви напред. В капиталистическите страни се увеличават предпоставките за посткапиталистическо общество. По интересен път върви Китай, който през XXI в. ще играе възлова роля в световното развитие.

В този смисъл – като историческа перспектива – няма място за песимизъм. Но, първо, това ще изисква десетилетия и второ, то не може да стане без организирани усилия и борба.

Пенсионери, бр. 34/27.08-02.09.1998

Интервюта, 2017: 173

След смяната на Тодор Живков ръководството на БКП (от април 1990 г. – БСП) съзнателно предаде социализма. Оттук неизбежността на реставрацията на капитализма в нашата страна.

Обаче, при национално отговорни политически сили този преход можеше да стане културно – със запазване на построеното в икономиката и културата, със заимстване на положителните постижения на западния капитализъм, с избягване на еднопосочната външнополитическа ориентация и т.н.

Пенсионери, бр. 34/27.08-02.09.1998

Интервюта, 2017: 173

Оптимизмът може да се възстанови само върху основата на концепцията за обективния и закономерен характер на обществения прогрес, водещ необходимо към посткапиталистическо общество, в което човекът ще бъде основна ценност.

Пенсионери, бр. 34/27.08-02.09.1998

Интервюта, 2017: 173

Чувствам голямо задоволство, четейки научен текст на чужд език с разбиране. Какво богатство е чуждият език, особено ако е на голям народ и култура!

Това изучаване на английски език е трябвало да го направя преди повече от 30 години. Не е имало обективни причини като пречки – нужно е било само да осъзная потребността и да реструктурирам бюджета на времето си. А това е било напълно възможно. То би променило моя жизнен път, особено в науката.

Личен архив, 23.09.1998

Парадоксално, но факт – времето не ми достига, а то идва от бездънността на научните интереси и научното изследване.

Личен архив, 23.09.1998

Реорганизациите в условията на сталинисткия тоталитаризъм наред с другото изпълняват важна социална функция – да снемат отговорността за некадърното управление като я прехвърлят върху структурите, при което изчезва личната отговорност. Чрез реорганизациите се създават възможности за освобождаване от нежелани кадри по най-благовиден начин, както и се демонстрира активност в управлението и смелост в решенията му.

Сталинистият тоталитаризъм, 2000: 81

Личната власт не търпи таланта, защото той стърчи и я засенчва. Тя допуска хора до себе си, които са с по-малки дарования и опит от първата ръководна личност.

Талантът е потенциален конкурент. Затова той може да се използва временно, като се манипулира, но без да се допуска до вземането на ключовите решения, без да му се дава възможност за самостоятелна изява, той поначало е съмнителен.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 104

Сравнението с развитите капиталистически страни не е в полза на сталинисткия тоталитаризъм и по въпроса за производителните сили, и по въпроса за благосъстоянието на масите, и по въпроса за демокрацията. Затова основният подход на сталинисткия тоталитаризъм е изолиране на масите от достиженията и примера на капитализма, придружено от груби фалшификации и субективизъм.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 133

Сталинисткия тоталитаризъм се страхува панически от сравнението с развитите капиталистически страни, защото го разобличава в некадърност да управлява обществото и разкрива неговата недемократичност и диктаторски нагон.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 134

Действителният път на борбата срещу развития капитализъм е не изолирането от него, а преодоляването му. Преодоляване най-напред в мисленето.

Почти цялата група около Ленин е съставена от дейци, които познават много добре капитализма, в т.ч. върховете му постижения. Очевидно такива хора няма да се поколебаят в антикапиталистическата си нагласа и светоглед.

По-нататък капитализмът следва да се преодолее в организацията и функционирането на обществения живот – на социалното управление, на демокрацията, в икономическите механизми, правата и възможностите за изява на личността, социалната справедливост, начина на живот и т.н., но не по друг начин, а като се предложи и установи нещо по-справедливо, свършено и хуманно.

И най-сетне, но определящо по важност – капитализмът трябва да бъде преодолян в развитието на производителните сили и духовната култура с по-висока производителност на труда, с по-добро качество на стоките, с по-добра организация на услугите, с постигане на челни позиции в науката и технологичното обновяване, с по-богато и хуманно изкуство, и т.н.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 135

Нацизмът възниква като империалистическо, антикомунистическо, расистко и антисемитско политическо движение, породено от реваншистки амбиции в условия, когато буржоазната демокрация не може да осигури устоите на капиталистическото общество в Германия.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 138

Сталинисткия тоталитаризъм не може да се редуцира до социалното управление, нито до идеологията, нито до която и да е друга отделна сфера или главна област на обществения живот. Характеризирайки социалното цяло, той е негово интегрално качество.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 151

Сталинисткия тоталитаризъм представлява цялостна структура на обществото, същевременно той представлява и специфичен вид функциониране на обществения живот, определен начин на протичане на социалните процеси, на извършване на социалните дейности.

От това гледище сталинисткия тоталитаризъм е определено обществено устройство, вид социологическа система на обществото.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 151

Управляващата върхушка при сталинисткия тоталитаризъм не е присвоявала принадлежния продукт, макар че се е разпореждала със собствеността и брутният вътрешен продукт.

Разделението на присвояването от разпореждането е ново историческо явление, непознато на миналото. То е специфично за сталинисткия тоталитаризъм. Членовете на партийната номенклатура не присвояват принадлежния продукт, а получават само лично възнаграждение за полагания от тях управленски труд.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 157

Властта променя хората. Неслучайно едно от най-сигурните средства да се проверят нравствените устои на даден човек е да му се даде власт. Тя често преобразява хората в определена насока. Те започват да проявяват неподозирани качества, променят понякога цялостния си облик.

Освен материалният интерес, тук действа и самочувствието от възможността да се разпореждаш със съдбата на другите, да предизвикваш или предприемаш социалните събития, да стоиш в центъра на общественото внимание.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 182

Нормалният човек се стреми към по-висока позиция в обществената йерархия. Въпросът е дали има качествата за по-високата позиция и по какъв начин стига до нея. Голяма част от отрицателните явления в обществения живот се дължат на стремежа да се заеме по-висока социална позиция без необходимите качества.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 213

Комунистическото движение възниква като съединение на социалната наука с интересите на работническата класа и трудещите се. Появата на марксизма в средата на XIX век бележи върха в развитието на общочовешката мисъл по онова време. Призванието на социализма е да тръгне от върховете в научно-техническото, икономическото, художественото, политическото развитие, постигнати от капитализма, и да продължи прогреса по-нататък.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 220

В господството на посредствеността в социалното управление и оттам в цялостното структуриране и функциониране на социологическата система е крайната причина за безпрецедентния крах на първия исторически опит да се осъществи комунистическият идеал в европейските страни. Всички останали фактори за този крах – предателство на отделни дейци, карьеристично ренегатство, агентпровокаторство, враждебни действия на капиталистическите държави – имат второстепенно значение.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 221

Сталинисткия тоталитаризъм е осъден от историята крупен зигзаг в постъпателното развитие на човечеството. Тъкмо той предизвика краха на СССР, на „социалистическата система“, на първия исторически опит за осъществяване на комунистическия идеал в тях.

Безнадеждни са сегашните опити да се създават политически партии и движения в името на сталинисткия тоталитаризъм. Те никога не могат да бъдат нещо друго, освен секти, които ветровете на времето напълно ще издухат от действителността.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 275

Какво общо с комунизма може да има една нравственост, един режим на управление, едно обществено устройство, които безжалостно, жестоко и демагог-

ски изтезават и избиват най-заслужилите и най-достойните чеда на революцията и на великата борба срещу нацизма?

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000:285

Еврокомунизмът е пример за пропуснатата под влиянието на сталинисткия тоталитаризъм възможност комунистическото движение да се самореформира съобразно новите социални реалности след Втората световна война.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 300

Вече няма съмнение, че при китайския път се касае за принципно друг път на преход от сталинисткия тоталитаризъм към ново общество в сравнение с горбачовщината.

Перестройката на Михаил Горбачов взриви СССР и световната „социалистическа“ система. Но доведе до реставриране на капитализма по див начин с огромни издръжки за широките маси от населението, като върна тяхното развитие с десетилетия назад.

Китайският път е нов, самобитен модел на преход от тоталитарно общество в неговата маоистка модификация към нов тип общество. След повече от 20 години преход уверено може да се каже, че името на неговия архитект Дън Сяопин ще заеме място сред най-изтъкнатите държавници на XX век като велик реформатор.

В някои отношения то е по-мощно от японското чудо през 50-те – 60-те години.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 302

Карл Маркс и Фридрих Енгелс създават най-влиятелното научно-социално учение досега в общочовешката история. Вече век и половина марксизмът не слиза от дневния ред. Опровергаван хиляди пъти, той отново и отново възкръсва за нов живот. Упражнява влияние върху стотици милиони и милиарди хора.

До него по степен на влияние се доближават повече или по-малко само световните религии.

Сталинисткия тоталитаризъм, 2000: 338

Огромният напредък, който осъществява капитализмът в развитието на човешката цивилизация, се извършва в антагонистична форма. От една страна напредък, от друга – масови и ужасни жертви и страдания.

Добре известни са жестокостите при първоначалното натрупване на капитала. При колониалното нашествие бяха унищожени почти напълно аборигените.

Сталинистският тоталитаризъм, 2000: 383

Изострянето на антагонистичната форма на развитието при капитализма вече достига степен, която започва да заплашва самото съществуване на обществото. Все повече се поставя проблемът дали човечеството ще оцелее, ако нещата се запазят в този вид.

Сталинистският тоталитаризъм, 2000: 384

Когато човек седне зад волана, до хладилника и пред телевизора, той става неспособен за нелегална и въоръжена борба.

Сталинистският тоталитаризъм, 2000: 393
Социологическата система, 2010: 243

Преходът към бъдещото общество, което ще бъде посткапиталистическо, по същество социалистическо-комунистическо, не може да стане без формирането на политическа сила (партия, движение, коалиция), която, мобилизирайки и осмисляйки борбите на масите в условията на политически плурализъм и утвърдена демокрация, да ги насочва в изискваното от историческата необходимост направление.

Такава политическа сила сега не съществува. Остатъците от бившите комунистически партии или замръзнаха на неосталинистски позиции, което ги обрича на вегетиране и пълно изчезване, ако не се преустроят радикално, или се социалдемократизираха и превърнаха в политическа опора на съвременния капитализъм.

Сталинистският тоталитаризъм, 2000: 394

Признавам само един култ – култът към истината.

Шанс, бр. 39/08.10.2000
Интервюта, 2017:175

Отиването ми в ЦК на БКП не бе по моя инициатива, но то ми даде възможност да навляза в кухнята на това управление и да имам преки впечатления. Управлението преди 10 ноември 1989 има много заслуги – построи се огромна инфраструктура, жизненото равнище на населението също беше добро.

Възможностите на този режим обаче се оказаха много малки и бързо се изчерпаха. Така и дойде тоталната икономическа, нравствена и политическа криза в началото на 80-те години.

За съжаление, надеждите, че след свалянето на Тодор Живков през 1989-та нещата ще се оправят, засега не се оправдават. Вместо България да ползва базата и да продължи нагоре, тя изпадна в катастрофалното положение, в което се намира сега.

Аз лично смятам, че изход има, но е нужна радикална смяна на политиката.

Шанс, бр. 39/08.10.2000

Интервюта, 2017: 176

Първата ми любов е науката и никога не съм ѝ изневерявал.

Шанс, бр. 39/08.10.2000

Интервюта, 2017: 176

Написал съм монографията „Сталинисткия тоталитаризъм“ (2000), защото ми се струва, че има остра нужда от обективен анализ на миналото. Да видим какво е било хубавото в него и евентуално да го съхраним, за да има приемственост в общественото развитие.

Същевременно да се откажем от всичко онова, което доведе до дълбока криза и до крах режимите в нашите страни.

Земя, бр. 226/ 24-25.11.2000

Интервюта, 2017: 177

Една от бедите на развитието ни след Втората световна война е, че абсолютно едностранчиво се обвързахме само със СССР и понеже той имаше технологично изоставане в развитието на производителните сили, то се отрази върху строителството, функционирането и резултатите на нашата икономика.

Първата голяма поука, която трябваше да направим след 1989 г., беше повече да не се обвързваме само с една страна.

Без ни най-малко да отричам и подценявам необходимостта от подобряване и развитие на връзките със САЩ и Западна Европа, защо не развихме икономически връзки с Китай? Можехме да запазим поне част от пазарите в Русия. Надделяха политическите пристрастия.

Земя, бр. 226/ 24-25.11.2000

Интервюта, 2017: 178

Ако някоя от сегашните компартии иска да остане в политиката, тя напълно трябва да скъса със сталинизма като обществено устройство и система на управление. Другото условие е да се изработи програма, съобразена със сегашните реалности.

Земя, бр. 226/24-25.11.2000
Интервюта, 2017: 181

Съществува остра социална потребност от обективно и цялостно изследване на предишното общество. Стотици милиони хора искат да се възстанови смисълът на борбата срещу фашизма, войните, капитализма, за справедливо общество. Крахът на сталинисткия тоталитаризъм ги обезвери.

Отново в клещите на реставрирания капитализъм, те са отчаяни и дезориентирани. Нужно е да се разкрие принципната разлика и противоположност между сталинисткия тоталитаризъм и комунизма, за да се върне с цялата си привлекателна сила идеалът.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 182

Монографията „Сталинисткия тоталитаризъм“ (2000) е радикална критика на сталинистко-тоталитарното общество, което в последните три десетилетия преди 1989 год. у нас прие специфичната форма на живковизма.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 182

Равносметката с миналото открива перспективи пред милиони хора, които разчитат единствено на личния си труд, открива перспективи към общество за всички, към превръщането на човечеството в демократична и хуманна единна система.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 183

Личността може да предопределя съдбата на милиони хора за дадени периоди, ако заема висши институционни позиции, при което нейните индивидуални особености и дори капризи придобиват съответно общосоциално значение.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 183

Сталинисткият тоталитаризъм се отнасяше отрицателно и клеветнически към невероятната реформа в Китай, защото тя го разобличава като общество, отклонило се от пътя към комунизма. Горбачовщината не можа да оцени вярно смисъла на китайската реформа, защото в нейна светлина се вижда обективно предателската роля на Перестройката. Изоставилите марксизма и комунизма бивши комунисти, тръгнали по пътя на социалдемокрацията, се отнасят неприязнено към китайския модел на прехода, защото той разкрива тяхната недалновидност, демагогия и отказ от борбата за преодоляване на капитализма.

Същевременно китайската реформа доказва, че е възможно да се преустрои коренно сталинистко-тоталитарното общество, като ускорено се преодолява изостаналостта и се изгражда социализъм.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 183

Що се отнася до съвременните капиталистически страни, по-конкретно до САЩ, те се страхуват от безпрецедентния възход на Китай, който под ръководството на своята комунистическа партия извърши непознато в историята на човечеството чудо. По прогнозите на най-авторитетни западни автори през новия XXI век Китай ще се наложи като водеща световна сила.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 183

Китайският път на преход доказва, че е имало алтернатива на сталинисткия тоталитаризъм преди разпадането на СССР. Но необходимо условие за алтернатива е пълното преодоляване на сталинизма като система на управление и обществено устройство, връщане към Лениновата нова икономическа политика, съответно обогатена и усъвършенствана, както и установяване на най-широка вътрешнопартийна демокрация и демокрация в цялото общество.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 183-184

Марксисткият комунизъм възникна като органично съчетание на интересите на наемния труд със социалната наука. Това единство бе разкъсано при сталинисткия тоталитаризъм, което се оказа важна причина за неговата гибел.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000
Интервюта, 2017: 184

Развитието на Китай и страните от АСЕАН в последните две десетилетия потвърждава, че икономическата и културната изостаналост може успешно да се превъзмогнат в съкратени исторически срокове. Но развитите капиталистически страни и преди всичко САЩ се стремят да подчинят глобализацията на своите национално-егоистични интереси. За тази цел те не се спират пред нищо. Щом срещнат отпор, те прибегват до закона на джунглата, маскирайки агресивните си действия с фалшиви думи за права на личността, демокрация и свобода.

Следователно, нито глобализацията може да се разгръща нормално в интерес на народите, нито глобалните екологични проблеми могат да бъдат решени, нито човекът може да бъде поставен в центъра на социалните процеси без преодоляването на капитализма.

Пенсионери, бр. 49/06-12.12.2000

Интервюта, 2017: 184

Не само системата на управление, но и цялото общество беше изпаднало в изостряща се криза преди 1989 год. Тя имаше цялостен характер – икономическа, политическа, нравствена. Сталинисткото тоталитарно обществено устройство – у нас във формата на живковизма – изчерпи своите възможности за модернизация и напредък.

Този тип общество се разминаваше в голяма степен с научно-техническия прогрес. Трудовата дейност на масите се демотивираше. Ето защо смяната на живковизма се налагаше като необходимост.

Стандарт, бр. 3545/12.11.2002/

Интервюта, 2017: 186

Аз съм най-радикалният критик на Тодор Живков. Но съм убеден, че ако в центъра на София има паметник на Стефан Стамболов, не са по-малко основанията да се издигне такъв и на Живков.

Живков направи за страната много повече от Стамболов. А греховете му едва ли са по-тежки от тези на Стамболов.

Стандарт, бр. 3545/12.11.2002

Дума, бр. 228/06.10.2005

Интервюта, 2017: 217, 188

Народ без историческа памет подлежи на изчезване.

Социологията в България след Втората световна война, 2003: 9

Жарава, бр. 7/15.04.2004

Интервюта, 2017: 196

Социологическите нихилисти не правят изключение от другите нихилисти, пръкнали се изобилно след ноември 1989 г. – всъщност те са антибългари. Лилипутският им интелектуален ръст ги кара да изтрият всичко, направено преди тях, за да могат да бъдат забелязани.

Социологията в България след Втората световна война, 2003: 9

Една наука се развива пълноценно, само ако съчетава органично емпиричното и теоретическото ниво на познанието.

Социологията в България след Втората световна война, 2003: 21

Националният мазохизъм в България не е от вчера. Според неговата логика всяко българско завоевание трябва да се отрече или подцени, за да се оправдае механичното заимстване от западни пустоцвети, облечени в надута терминомания, с претенцията, че се прави наука.

Социологията в България след Втората световна война, 2003: 34

Бъдещето изчиства научните открития от конюнктурата, при която са направени, от влиянието на случайни ситуационни фактори. То оставя в арсенала на науката обективното, вярното, което в някакво отношение е обогатило човешкото познание.

Социологията в България след Втората световна война, 2003: 106

Научните истини затова са научни, защото не се сменят с всяко ново правителство. Те остават в съкровищницата на науката и продължават да функционират в научното познание, един от основните закони на което е приемствеността.

Социологията в България след Втората световна война, 2003: 106

Грешат по принцип ония, които се борят срещу глобализацията. Те не разграничават глобализацията като прогресивен процес, който е невъзможно да бъде спрял, и опитите този процес да бъде изкористен в името на класови и национално-егоистични цели.

Социологията в България след Втората световна война, 2003: 154

Мисля, че в България няма истинска левица. За мен БСП не е лява партия. Не може тя да е лява, а да признава капитализма като формация и да не възразява срещу капиталистическото устройство на обществото.

24 часа, бр. 262/24.09.2003

Интервюта, 2017: 190

Върховното удоволствие за мен е творческата работа.

24 часа, бр. 262/24.09.2003
Интервюта, 2017: 192

Едно от най-важните неща в живота е да запазиш достойнството си. Мисля, че аз успях да защита своето.

24 часа, бр. 262/24.09.2003
Интервюта, 2017: 193

Истинският критичен анализ на едно художествено произведение получава своята мощ от органичното съчетание на естетическия и социологическия подход. Естетическият анализ без социологически подход избива във формализъм, от който вее пустота. Обратно, социологическият анализ без естетически подход се превръща във вулгарен социологизъм, който не вижда сложността в процеса на раждането на творбата и на нейното социално влияние.

Ново време, 2004, кн.12: 126

Времето, както е известно, е безпощадно. То прецежда през ситното си сито хората и делата им.

Ново време, 2004, кн.12: 131

Така нар. „синя идея“ у нас се оказа идеологическо прикритие на разграбването на обществената собственост, на създадените до Десети ноември 1989 богатства, както и за безусловно подчиняване на американските хегемонистични стремежи и терористични набези.

Тази идея е твърде далеч от създаването на един културен капитализъм, възплъщаващ в своето устройство и функциониране положителните достижения на международния капитализъм – правов ред, социална политика и т.н. Такава компрадорска политика не може да има бъдеще.

Жарава, бр. 7/15.04.2004
Интервюта, 2017: 194

Европейският съюз е капиталистическа по характер държава, такъв му е и съдът.

24 часа, бр. 333/02.12.2008

В книгата „Социализъм и отживелици“ (1967), доказвам, че за тези явления определящата причина се корени в същността на социалистическите обществени отношения. Тази моя научна позиция тогава прозвуча предизвикателно.

Новинар, бр. 295/16.12.2004

Интервюта, 2017: 203

Не се смятам за дисидент в ЦК на БКП, но започнах да преоценявам ценностите. И самата линия. Имаше период, когато вярвах, че под ръководството на Тодор Живков нещата могат да се оправят. Признавам си го.

Сега има герои, които смятат, че всичко им е било ясно. На мен не всичко ми е било ясно. И сега не всичко ми е напълно ясно.

За мен постепенно дойде момент, когато стигнах до извода, че тая работа няма да стане, докато това живково ръководство е начело. И докато не се промени радикално системата на управление.

Новинар, бр. 295/16.12.2004

Интервюта, 2017: 204

Борбата с бурените, както и в социалния живот, е вечна.

Новинар, бр. 295/16.12.2004

Интервюта, 2017: 204

Никола Вапцаров надраства рамките на талантливостта. Той е новатор и в съдържанието на поезията си, и в поетичната форма.

Участието му в антифашистката борба е дълбоко премислено. Това е най-великата борба на човечеството.

Панорама, бр. 12/23-29.03.2005

Интервюта, 2017: 210

Преходът е една реставрация на капиталистическите обществени отношения във възможно най-грабителската, най-дивата, най-престъпната форма.

Панорама, бр. 12/23-29.03.2005

Интервюта, 2017: 210

Такива национални обединения, какъвто е Европейският Съюз, са етап от развитието на глобализацията – при формиране на човечеството като социологическа система. ЕС е етап от този процес, който по начало е позитивен и не може да се спре. Всеки, който опитва да го спре, ще претърпи неуспех.

Аз не съм против влизането на България в ЕС. Но веднага казвам, че то трябва да бъде достойно и трябва да бъдат защитени националните интереси на България. Мисля, че точно тук нашите управници допуснаха много груби грешки, които българският народ скъпо ще плаща в близките години.

Зов, бр. 49/13.04.2005

Интервюта, 2017: 208

В своето историческо развитие като обществен строй капитализмът е направил много за прогреса на човечеството, но вече му е време да си ходи. Ако човечеството иска да оцелее, време е капитализмът да отстъпи на друг обществен строй, който ще доведе до реална социална справедливост.

Дума, бр. 228/06.10.2005

Интервюта, 2017: 216

Социалдемокрацията измина дълъг път на развитие и стигна дотам да стане прокапиталистическа партия във всички западни страни. Нищо съществено положително не настъпва в обществения живот, когато управляват социалдемократи.

БСП се отказа от марксизма, от социализма като идеал, към който да се стремим. В началото се говореше за демократичен социализъм, за социалистическа идея. Тези две неща отдавна изчезнаха от лексиката на ръководителите ѝ.

Дума, бр. 228/06.10.2005

Интервюта, 2017: 216

Рестаurationта на капитализма в България след 1989 г., т.е. преход от сталинистко-тоталитарно общество към капитализма, в основни линии е завършена. Новата формация, българската форма на капитализъм, вече е налице.

Основните идеологически постулати са капиталистически. Нашето общество вече е неокапиталистическо. Но не старото до 1939 год. За съжаление, този преход в България стана в една криминална разбойническа форма.

Ако бяха умни нашите политически ръководители след 1989 г., щяха да съхранят достигнатото ниво. Не сред първите в света, но бяхме някъде по средата. И ако беше преустроено организационно, икономически, ние щяхме да бъдем не знам къде си. Чехите, унгарците, словенците излязоха умни.

Земя, бр. 239/19.12.2005

Интервюта, 2017: 221

Смятам, че в това столетие, макар че аз няма да го доживея, ще се преодолее капитализмът. Иначе ще загине човечеството.

Земя, бр. 240/20.12.2005
Интервюта, 2017: 223

Заникът на САЩ като световен лидер е започнал.

Земя, бр. 240/20.12.2005
Интервюта, 2017: 224

САЩ са канибалите на XXI век. Най-реакционната държава.

Земя, бр. 240/20.12.2005
Интервюта, 2017: 224

Ако в БКП беше извършена реформа, каквато направиха китайците след 1978 г. с идването на Дън Сяопин, у нас можеше да се избегне крахът. Китай вече се превръща в първата сила в света.

Земя, бр. 240/20.12.2005
Интервюта, 2017: 224

На всеки етап на обществения прогрес хората ще бъдат устремени към по-висши жизнени образци, които приемат формата на социални идеали. Затова те ще се нуждаят от художествени образи, които ги притеглят към идеала.

Тъкмо поради това, за разлика от религията, която е крайна във времето, изкуството ще съществува като постоянен спътник и елемент на неспирно вървящия напред социален процес.

Личен архив, 21.01.2007
Размисли, 2014: 83
Записки, впечатления, размишления, 2019: 48

Карл Маркс и Фридрих Енгелс са могли с лекота да си осигурят охотен хайлайфен живот със своята гениалност. Но те тръгват по пътя на обективността и социалната справедливост, затова са били подхвърляни на непрекъснат полицейски тормоз.

И досега те си остават недостижими като учени обществоведи, дали безпрецедентен пример на нравственост в името на велик социален идеал.

Ново време, 2008, кн.12: 10

Историята на марксизма се характеризира с вълнообразност, тя познава както победи, така и поражения. Милиони пъти отричан, фалшифициран, хулен и обявяван за мъртъв, но от всяко отрицание и опелò той възкръсва като птицата феникс, освобождава се от неточности и остарели положения, обогатява се с анализи на нововъзникналите социални реалности и продължава още по-успешно да насочва човешката практика към възможно най-хуманните перспективи, придавайки панорамни мащаби на човешката мисъл и на човешкия дух.

Ново време, 2008, кн. 12: 5-6

Аз наистина започвам да се питам: нима толкова много е загнил съвременният капитализъм, та през XXI век толкова много се увеличава броят на психопатите, които получават възможност за публичен изказ?

Личен архив, 04.03.2008

Социологията е обществена наука и като всички останали обществени науки е свързана с политиката. И по-рано, и сега. Ако някой твърди обратното, или се заблуждава, или съзнателно не говори истината.

Проблемът е въпреки политическите зависимости, въпреки поръчването и финансирането на изследвания от дадени институции, социологът да остава верен на научната методология, на обективността.

24 часа, бр. 333/02.12.2008

Интервюта, 2017: 233-23

Предишното общество, макар и сталинистко-тоталитарно, допринесе за значителна модернизация на българското общество, за издигане на културното равнище и материалното благосъстояние на народа.

24 часа, бр. 333/02.12.2008

Интервюта, 2017: 235

Няма нищо по-приятно и доставящо по-голямо удоволствие от творческата дейност.

24 часа, бр. 333/02.12.2008

Интервюта, 2017: 236

Кариеризмът, послушничеството, надменността ми са чужди. Но властта ми даде възможност да натрупам управленски опит и да проникна в интимните механизми на предишното общество. В резултат се появи монографията ми

„Сталинисткият тоталитаризъм“ (2000), в която разработвам обстойно аргументирана концепция за това явление.

24 часа, бр. 333/02.12.2008
Интервюта, 2017: 236

Формулирането и разработката на концепцията за социологическата система се извършва в перспективата на системно-функционалното направление в историята на социологията в света. Тя е българският принос в обогатяването на това направление.

Социологическа система, 2010: 50-51

Дейността на животното е приспособителна и събирателна, но не и преобразуваща. Животът му зависи от това дали ще намери в околната среда необходимите му храни и климатични условия.

Социологическа система, 2010: 56

От човекоподобната маймуна се е появил човекът. На първо място той се труди. С помощта на оръдия на труда, направени от него, той преработва природни вещи и ги превръща в материални блага, в социални вещи за задоволяване на своите биологически, както и на духовните и другите си социални потребности.

Социологическа система, 2010: 58

Преобразуването на имащите обективен характер природни вещи в материални блага съобразно човешките потребности, налага съобразяване с техните обективни свойства, качества, закономерности.

Без това преобразуващата дейност на човека не може да завърши с успех. Оттук – целесъобразността на трудовата дейност като нейна вътрешноприсъща особеност. Тук се корени необходимостта на човешкото съзнание, включително на една от неговите най-висши степени – науката.

Социологическа система, 2010: 58

Освен преобразуващо и за да бъде преобразуващо, човекът е и съзнателно същество.

Социологическа система, 2010: 58

Като знае какво и как ще преобразува, както и целта на това преобразуване, осъзнавайки и себе си като негов субект, човекът се формира като личност.

Социологическа система, 2010: 58

Човешката дейност съдържа двата основни и всеобщи момента на обществения процес: производството и потреблението. Всяка обществена дейност е едновременно в някакъв смисъл производство и в друг смисъл потребление.

Социологическа система, 2010: 64-65

Саморазвитието на обществото може да се представи като постоянно обогатяване на потребностите му и усъвършенстване на средствата за тяхното задоволяване.

Социологическа система, 2010: 67

Необходимите и достатъчни условия за съществуването на обществото и за развитието му се проявяват двояко: веднъж като потребности за живота на хората и съществуването на обществото и втори път като средство за задоволяване на тези потребности върху основата на диалектическото взаимоотношение на производство и потребление.

Социологическа система, 2010: 79

По-нататъшното опознаване и овладяване на космическите явления и сили все повече ще се превръща в генерална насока на науката, техниката и управлението.

Социологическа система, 2010: 96

Според философията на диалектическия материализъм в безкрайния свят е възможно наличието на други цивилизации. Ако има такива, рано или късно земната цивилизация ще влезе в контакт с тях.

Социологическа система, 2010: 96

Там, където се засягат и застрашават интересите на капитала, там изчезват милостта, истината, моралът и хуманизмът.

Социологическа система, 2010: 106

Класовата борба, въстанията и революциите стават по обективни причини. Те са борби на потиснати срещу потисници, на угнетени срещу угнетители, на експлоатирани срещу експлоататори.

Социологическа система, 2010: 110

Съществува борба и между различните прослойки и групи на експлоататорските и господстващите класи. Най-дълбоката причина за такива борби е стремежът за преразпределение на собствеността и натрупване на богатства, а главното средство за това е държавната власт.

Социологическа система, 2010: 110

Вътрешните противоречия на класовото общество намират израз и в конфликти между държавите – за територии, за овладяване на природни богатства, на енергийни източници, за пазари и евтина работна сила.

Експлоататорските класи винаги са се стремили да ограбват не само трудещите се от своите страни, но и народите на други страни. Оттук – войните между държавите.

Социологическа система, 2010: 110

Противоречията на капитализма доведоха и до двете велики касапници – Първата и Втората световни войни. Няма природно бедствие – земетресение, наводнение, ураган, изригване на вулкан, нито друго социално явление, – взело толкова много жертви и предизвикало толкова големи разрушения, колкото тези ужасяващи прояви на класовостта.

Социологическа система, 2010: 110

В потока на войните се включват и войните, които се водят уж в името на религиозни цели. Религиите са дълбоко недемократични със своята ненавист към иначевярващите. Първата божя заповед в Библията започва със заплахата „Да нямаш други богове, освен Мене“ и логично е продължена в друг текст с жестокостта „Който принася жертви на богове, освен на едного Господа, да бъде изтребен“.

Врх на религиозната нетърпимост и ненавист достига ислямът с призоваването на правоверните към свещена война „джихад“ за унищожение на неверниците.

В основата на религиозните войни винаги стоят в края на краищата класови интереси.

Социологическа система, 2010: 110

Войната ще изчезне напълно от живота на човечеството, когато изчезнат класовите антагонизми, т.е. в посткапиталистическото общество.

Социологическа система, 2010: 110

Социалните вещи, имащи определена структура и функционални възможности, предявяват определени изисквания към човека и социалната организация, а това наред с другото, обяснява обективността на обществената действителност и на нейните закономерности.

Социологическа система, 2010: 125

Духовните блага имат идеален характер, не са сетивно възприемаеми, сами по себе си те не могат да предизвикат никакви изменения в обществената действителност. За да се включат в тъканта на общественения живот, те по определен начин трябва да бъдат обективирани, материализирани.

Социологическа система, 2010: 127

Нито един елемент на социологическата система няма самозадоволяващо се значение. Иначе казано, нито един елемент не съдържа в себе си критерия за собственото си развитие. Този критерий се обуславя от неговите взаимовръзки с останалите елементи, т.е. от мястото му в цялостната система на обществото.

Социологическа система, 2010: 132

Еволюционното и революционното развитие са взаимно свързани и взаимно се обуславят. Социалните революции не са субективни творения, те са резултат на обективни противоречия и процеси.

Обикновено при тях сблъсъците са остри, придружени от жертви и кръвопролития, от разрушения на създадени материални и духовни ценности, от коренни стратификационни изменения, от значителни институционни промени, включително в кадровия състав на управленските институции, от дълбоки изменения в ценностните системи и социалните норми.

Социологическа система, 2010: 195

Войните са драстично насилие – жестоко, често геноцидно, съпътствано от огромни разрушения и жертви. Жертвите и разрушенията в резултат на войните са неизмеримо повече от тези при социалните революции.

Социологическа система, 2010: 196

Социалното наследяване е закон на общосоциалното развитие, без който хората биха започвали всичко отначало, оставайки завинаги в лоното на диващината.

Приемствеността не се прекъсва и при качествени скокове в общественото развитие, включително при социалните революции.

Качественият скок не е нихилистично отрицание, а диалектическо снемане.

Социологическа система, 2010: 198

Отделянето на собственическата от управленската функция превръща собственика в паразит. Това означава, че той става производствено излишен. Историята вече произнася смъртната си присъда над него.

Както буржоазната социална революция и установяването на капиталистически обществени отношения направиха монархията излишна и тя беше премахната. Там, където се запази, монархията съществува като политически орнамент без съществено значение за оперативното управление, така и отделянето на собственическата функция от управленската прави частната собственост ненужна на обществото.

Историята няма да се забави дълго да се освободи от нея. Излишното в социален смисъл отива в музея – такъв е общосоциологическият закон.

Социологическа система, 2010: 234

Капитализмът винаги си е служил с политическото убийство, с организиране на преврати за смяна на неудобна власт в своите и в други страни. И сега не се е отказал от това кърваво средство.

Капитализмът роди политическия тероризъм, който пищно разцъфтява в последните десетилетия.

Социологическа система, 2010: 235

Цялата история на капитализма е преизпълнена с войни – колониални, локални, световни. Неизброими са човешките жертви, материалните разрушения и пораженията в нравствеността и душите на хората.

В стремежа си към печалба капиталът не се спира пред никакви мерзости.

Социологическа система, 2010: 235

Големите държави досега безцеремонно са се разпореждали със съдбата на малките народи. Само месеци след Освобождението на нашата страна от турско иго, те отнеха живи части от българския народ – население и територии – без изобщо да се съобразяват с истината и правдата, защото това се диктуваше от техните империалистически интереси.

Именно те създадоха ябълката на раздора на Балканите – така нар. „македонски“ въпрос.

Социологическа система, 2010: 236

Масови са пораженията върху личността в страните на капитализма. Лумпенизиране, отчуждаване на хората един от друг, духовно обедняване, наркомания, хомосексуализъм, проституция, алкохолизъм, мистика.

Социологическа система, 2010: 236

В значителна степен бъдещото общество ще бъде общество на научни дискусии, художествени фестивали и спортни състезания.

Участието в тях и постигането на значителни постижения ще изисква напрежение, воля и упоритост, продължителен труд, а постигането на рекорди – не само пълно подчиняване на личността, но и значителни самоограничения.

Социологическа система, 2010: 241

Преименуването на турцизираните българи (1984-1985) се превърна в един от възлите на политическия живот след 1989 год. Появи се и се появява бързонарастваща литература по този въпрос. Направиха се филми.

Масово се тиражират неверни тези, като изцяло ненаучното твърдение за наличието у нас на турско национално малцинство. Започнаха зачестяващи прояви на фалшифициране на българската история, свързана с османското робство и неговата реакционна роля в развитието на покорените народи, в т.ч. на българския народ.

Такива прояви се финансират щедро от вътрешни и външни сили. А журналисти, хора на изкуството и науката, общественици, които за пари не само са готови да потъпчат всяко национално достойнство, но и да служат лакейнически на антибългарски сили, винаги ще се намерят. Безродници!

България и Европа през съвременната епоха, 2010: 289-290

Родинското движение е забележително явление в българската история. То е еднотипно с великото възраждане отпреди Освобождението.

Макар и регионално, то има общонационално значение.

В сегашните условия на развитие на нашата страна Родинското движение е остро актуално. За него трябва да се появят паметници, необходимо е да се

включи в програмите по история в училищата. За него трябва да научи всеки българин.

Бюст на Камен Боляров трябва да се постави наред с бюстовете на Левски, Ботев и другите изтъкнати будители в Борисовата градина в София.

Заблуди и фалшификации за произхода на българските мохамедани, 2010: 64

Възрожденският процес в България, 2-ро изд. 2016: 309

Имам добро мнение за Людмила Живкова, независимо от някои нейни слабости. Тя направи твърде много за българската култура и не са прави онези, които я отричат.

Окултната Людмила, 2010: 121

Интервюта, 2017: 238

На два пъти Людмила Живкова ми е казвала, че диалектическият материализъм като философия е свършено неправилен – нещо, с което аз не съм съгласен. Диалектическият материализъм е нещо изключително.

Окултната Людмила, 2010: 124

Интервюта, 2017: 238

Дълъг път трябваше да измине институционализацията – познавателна и организационна – на социологическата наука. Дълъг път за да се разработят проблеми на нейния предмет, нива, понятийна система; да се създадат условия за подготовка на социологически кадри, неотстъпващи по компетентност на своите колеги в международен мащаб; да се установят системни научни взаимодействия с международната социологическа общност, в т.ч. с Международната социологическа асоциация и социолози от западните страни и то в условията на Студената война, преди 1989 год.

Социологията – от емпирията към теорията, 2010: 7

В теорията на емпиричните социологически изследвания, разработвана в българската социологическа литература, проблемът за представителността на информацията заема централно място.

Социалните закони, в т.ч. социологическите, както е известно, имат вероятностен характер. Затова без опора в статистическите знания и апарат не са възможни сериозни социологически изследвания, не е възможно пълнокръвно развитие на социологическата наука.

Социологията – от емпирията към теорията, 2010: 7

Социологията трябва да се изгражда и развива като органично единство на теоретичното и емпиричното познание.

Социологията – от емпирията към теорията, 2010: 7

Емпиричните социологически изследвания като източник на емпирични знания трябва да бъдат статистически обосновани, за да се постига представителност на набираната на терена първична индивидуална информация. Ето защо в теорията на емпиричните социологически изследвания, разработвана в българската социологическа литература, проблемът за представителността на информацията заема централно място.

Социологията – от емпирията към теорията, 2010: 7

Провереният приятел е човек, с когото имаш еднакви общи възгледи по основните въпроси – светогледни, политически, социални. По частните може да имате известни различия, но по основните да бъдете на единна позиция.

На второ място, това е човек, който при нужда ще ти помогне и никога няма да ти забие нож в гърба и няма да те подведе. Ако утре изпаднеш в тежко положение, няма да се откаже от теб и да те заобиколи на улицата.

Аз съм горд с оценката на Николай Хайтов за мен като приятел, горд съм с приятелството си с него.

Шуменска заря, бр. 116/16.06.2011
Интервюта, 2017: 248-249

Проникнах по-дълбоко в структурата на социалната материя през годините на ръководни позиции в БКП и държавата. Оpozнах и кухнята на сталинисткото управление и общество. Без това не бих могъл да напиша монографиите си „Сталинисткия тоталитаризъм“ (2000) и „Социологическа система“ (2010). Но запазих марксистическия си светоглед, методология и светоусещане, през годините те само се утвърждаваха и обогатяваха.

Седмичен труд, бр. 28/13.07.2011
Интервюта, 2017: 254

Както Николае Чаушеску в Румъния, така и Тодор Живков у нас, са характерни ръководители от сталинистко-тоталитарен тип.

Политически фрагменти, 2012: 32

През целия период на живковизма не бяха създадени, въпреки многото приказки и реорганизации, необходимите икономически стимулационни и организационни условия за ускорен растеж на производителността на труда. Икономиката си оставаше дефицитна, потребностите на населението се увеличаваха бързо, а предпоставките за задоволяването им изоставаха, ножицата се отваряше, което раждаше нарастващо недоволство.

Политически фрагменти, 2012: 58

Сталинистко-тоталитарното общество се нарича от някои автори „държавен социализъм“, но това съдържа двойна грешка.

От една страна, определя това общество като социалистическо, а от друга – грубо изопачава неговата структура и функциониране.

Политически фрагменти, 2012: 9

Научните работници и обществениците, които приемат и си служат с определението „държавен социализъм“, грубо игнорират наличието и определящата роля на партията (БКП). Така те изопачават структурата и функционирането на тоталитаризма.

Политически фрагменти, 2012: 234

Определението „държавен социализъм“ в политическо отношение е много вредно, защото отъждествява сталинисткия тоталитаризъм със социализма.

По този начин пороците на сталинисткия тоталитаризъм се приписват механично и се възприемат като присъщи на социалистическото общество като цяло, което отблъсква масите от идеята за социализъм.

Така се възхвалява едно обществено устройство, което неизбежно трябваше да загине. То претърпя безпрецедентен крах. В общочовешката история няма друг случай някоя обществена формация да е загивала за месеци или няколко години, без нито една проява на някаква институция или дори на отделен гражданин да се вдигне в нейна защита.

Политически фрагменти, 2012: 234

Определението „държавен социализъм“ не само изопачава структурата и функционирането на сталинистко-тоталитарното общество, но играе назадничава, може да се каже даже реакционна роля. Защото дава възможност антикому-

низмът да слага знак на равенство между сталинисткия тоталитаризъм и социализма като първа фаза на комунистическата формация.

Политически фрагменти, 2012: 235

Никак не е случайно, че в цялата западна пропаганда всички пороци и престъпления на сталинисткия тоталитаризъм се представят като прояви и престъпления на комунизма. У нас например, всички медии наричат режима от 1944 до 1989 година „комунистически“ и често пъти го определят като „престъпен“. На всичко отрицателно през този период се приписва белега „комунистическо“.

Друг е въпросът, че това го правят политици и журналисти, които не само са политически заслепени, не само лакейски обслужват интересите на САЩ и световния капитализъм, но същевременно са невежи по въпроса. Те не познават марксистката литература, а когато някои от тях са чели нещо, те не са проникнали в неговата същност и дълбочина.

Политически фрагменти, 2012: 235

Невинаги изводите, които следват за управлението – било то от емпирично изследване, било от теоретически анализ на съответен проблем – са използвани от социалното управление до 1989 год. Защото то си действа по една инерция, то си има характер на лична власт, тоталитарно лична власт и то не допуска качествени изменения в устройството, функционирането и смисъла на тая лична власт.

Социологията в България през погледа на поколенията, 2012: 51

Интервюта, 2017: 275

Марксизмът функционираше в значителна степен в деформиран вид през целия период до 1989 год. Деформацията идва преди всичко от сталинизма, макар че известни изменения настъпиха след XX конгрес на КПСС (1956) и у нас след Априлския пленум (1956) за едно по-широко разглеждане на нещата.

Но има много неща, които са вътрешно присъщи на марксизма, по които много-много не се пишеше и не се говореше. Например, проблемът за вътрешната противоречивост на обществения живот. Много повърхностно се разглеждаше този въпрос. Защото един сериозен анализ на противоречивостта на обществото означаваше да се разкрият основни пороци на установения сталинистко-тоталитарен режим.

Социологията в България през погледа на поколенията, 2012: 51

Интервюта, 2017: 275

Според мен в общетеоретично отношение нашата социологическа мисъл не можа да достигне до най-дълбоката същност на предишното ни обществено устройство като сталинистко-тоталитарно. Но това всъщност важи и за всички останали обществени науки.

Аз самият, за да стигна до определението на предишното ни общество като сталинистко-тоталитарно, трябваше да мине доста време. Бе нужно да узная за неща, за които дотогава няхах информация, както и да наблюдавам механизмите на функционирането на обществото, да надникна в кухнята на това функциониране. Преди това и за мен това си беше par excellence социалистическо общество, което има недостатъци, дори пороци, но те могат да се преодолеят в рамките на качеството му като социалистическо.

Има нещо общо със социализма, но не е социалистическо като цяло, а е сталинистко-тоталитарно, което противоречи на духа на марксизма, противоречи на идеала на марксистите за бъдещото общество.

Нашата социология не стигна до едно обобщаващо схващане по този въпрос, до концептуална теоретична разработка.

Социологията в България през погледа на поколенията, 2012: 63

Интервюта, 2017: 290-291

Защо е замълчаван Иван Хаджийски? Тук излагам моята версия.

Първо, защото Хаджийски е нестандартна личност, творческа личност. Сталинисткия тоталитаризъм по принцип не обича нестандартните личности, той е против нестандартното, творческото, той го потиска, защото е изява на посредствеността, на управляващата посредственост. В моята книга „Сталинисткия тоталитаризъм“ (2000) имам раздел „Сталинисткия тоталитаризъм като властваща посредственост“. Затова всеки човек, който е талант, който стърчи, който мисли нестандартно, той подкопава сталинисткия тоталитаризъм със самото си присъствие. Иван Хаджийски е от този тип, той е комунист и то много активен комунист, високо съзнателен при това.

Социологията в България през погледа на поколенията, 2012: 67

Интервюта, 2017: 294

Отъждествяването на ислямското вероизповедание с турската етнонационална принадлежност е играло извънредно силна реакционна роля, играе я и сега. Тъкмо тук е едно от крупните постижения на Родинското движение – то разграничава религиозна от национална принадлежност.

Дружба „Родина“ – минало и съвременност, 2012: 102

Възрожденският процес в България, 2-ро изд., 2016: 327

Аз, наивникът, никога не съм се стремял към по-горни позиции в йерархията, при мен всичко е идвало по естествен път и по външна инициатива – и в науката, и в Партията, и в държавата като кариерни йерархии.

Същевременно, макар и доста късно, узнах, че повечето от колегите ми в ЦК съзнателно и системно са се стремили към по-високи постове, не са се притеснявали от лакейското си отношение към Първия, биеха се в гърдите до червенияване в името на марксизма и комунизма като идеал, а всъщност никога не са познавали истински нито марксизма, нито комунистическия идеал, и в резултат на практика им измениха радикално.

Личен архив, 08.01.2012

Аз си следвам линията, тръгвам от методологията, популяризирам идеала си. И така ще правя до края на дните си.

Личен архив, 13.11.2012

През целия си живот Николай Хайтов отбиваше атаки срещу себе си, а те не преставаха нито за момент. В тази борба той не се умори, не се отчая, защото отстояваше истината.

В споровете, по всеки обсъждан проблем, проучваше педантично целия или представителна част от фактическия материал, включително и литературата. Всичките му тези бяха документирани богато и прецизно.

Изключителен документалист, но той не се задържаше на нивото на емпирията, а обобщаваше фактите, осмисляше ги и по този път достигаше до нови аспекти на явленията, издигаше се до оригинални характеристики. Често пишеше по свършено конкретни неща от живота, историята и бита, главно на много изпатилото родолско население, но от тях правеше скок към нравствени ценности с национални и наднационални измерения.

Това можеше да стори само голям талант.

Гражданската съвест на Николай Хайтов, 2013: 146

С Николай Хайтов бяхме добри приятели. Той ме нарече „проверен приятел“. Тая оценка ми е много скъпа.

Личен архив, 17.01.2013

Истината стои над всичко. Повече компромиси с нея не искам да правя.

Личен архив, 17.01.2013

Социализмът е обществено устройство, обществена формация, тип социологическа система на обществото. Той е етап в прогресивното развитие на човечеството след капитализма. Следователно, социализмът трябва да продължи възходящото развитие на обществото по-нататък след върховете постижения на капитализма в икономическо, политическо, научно, образователно, културно, личностно отношение, включително по отношение на жизнения стандарт на населението. Ако не направи това, социализмът е безсмислен.

Сталинистко-тоталитарното общество трябва да сравняваш с върховете постижения на капитализма, а не с неговата най-пещерна, грабителска форма, каквато беше създадена в нашата страна след 1989 год.

Този единствено правилен подход от марксистка гледна точка аз обосновах през 1984 г. в брошурата си „Сравнението“, която тогава предизвика жив публичен интерес, но беше посрещната с неприязън от живковизма.

Личен архив, 20.01.2013

Сталинисткия тоталитаризъм допринесе повече или по-малко за напредъка на съответните страни, но твърде скоро изчерпи положителните си възможности, тръгна надолу, навлезе в задълбочаваща се криза и накрая се взриви. След него можеше или да се тръгне към реставрация на капитализма, или да се извърши дълбока реформа, която да преодолее тоталитарното устройство и да създаде условия за действителен обществен напредък.

Личен архив, 20.01.2013

Нека да припомним. По време на гражданската война и интервенцията, когато Съветската власт висеше на косъм, Ленин поддържаше невероятна демокрация в партията и държавата, фактите са известни.

Веднага след разгрома на контрареволуцията и интервентите, Ленин разкри нова закономерност – отсега нататък ние можем да оказваме влияние върху международното развитие преди всичко с нашия стопански пример. И подчертаваше на десетки места – социализмът може да победи само ако постигне по-висока производителност на труда от развития капитализъм.

Сталинисткия тоталитаризъм по силата на своята структура и особености на функциониране се оказа некадърен да изпълни тази историческа повеля. В това се състои неговата историческа безсмисленост, която предизвика безпрецедентната му гибел.

Личен архив, 20.01.2013

Характеризирането на сталинистко-тоталитарното общество като социалистическо води до отъждествяване на сталинизма със социализма и комунизма.

Това отъждествяване сега е главната идеология на съвременния антикомунизъм. Тази идеология се lee от сутрин до вечер по всички медии и формира антикомунистически възгледи и убеждения у населението и особено сред младежта.

Личен архив, 20.01.2013

Един от великите философи на древността беше казал: „Платон ми е скъп, но истината ми е по-скъпа!“ Аз последователно и неизменно следвам тази мъдрост. Ето защо много патих, а може би и в бъдеще ме очакват нови беди, защото в обществения живот няма нищо по-трудно от търсенето и борбата за истината!

Личен архив, 20.01.2013

Предпочитам букета от цветове, защото той символизира единството и богатството на битието, на духовната същност на човека.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013

Интервюта, 2017: 299

Най-симпатичното животно е дивата коза – в момент на скок.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013

Интервюта, 2017: 299

Няма нищо по-красиво от влюбените без корист очи.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013

Размисли, 2014: 69

Интервюта, 2017: 299

Най-почтената добродетел е отстояването на хуманни идеи дори с риск за личната социална позиция и семейното благополучие.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013

Размисли, 2014: 70

Интервюта, 2017: 300

Най-любимото ми занимание е научното творчество.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013

Интервюта, 2017: 300

Идеалът за земно щастие е самочувствието, че създаваш материални и духовни ценности, интересни и полезни за хората, с пълната реализация на индивидуалните заложби и нагласи.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013
Размисли, 2014: 69
Интервюта, 2017: 300

Най-хубавите моменти в живота ми са били, когато съм се опазвал от калта на безскрупулната алчност за власт и за собственост, и съм допринасял за възтържестуване на обективността.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013
Размисли, 2014: 69
Интервюта, 2017: 300

Най-тъжните моменти от моя живот са разочарованията от хора, на които съм вярвал.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013
Размисли, 2014: 70
Интервюта, 2017: 300

Главната ми надежда е, че обществото се развива по обективни закони и че времето рано или късно винаги взема своето.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013
Размисли, 2014: 70
Интервюта, 2017: 301

Най-хубавият момент през деня е, когато ставам уморен от писалищния стол, завършил нова научна творба, която се надявам да отговори на остри познавателни и нравствени потребности на хората.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013
Интервюта, 2017: 301

Доротей от „Барьерата“ (1976) на Павел Вежинов е метафора на вечния стремеж на човешкия дух да се откъсне от ограниченията на социалните реалности и да полети към нови хоризонти.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013
Размисли, 2014: 77
Интервюта, 2017: 301
Записки, впечатления, размишления, 2019: 15

Аз съм за абсолютната свобода на личността, която за жалост не съществува.

Минаха години, бр. 47/18.11.2013

Интервюта, 2017: 301

И в миналото, и сега отстояването на истината е рисковано дело, но това е единствено достойният път!

Минаха години, бр. 47/18.11.2013

Размисли, 2014: 70

Интервюта, 2017: 302

Историята зачертава титлите, а оставя мислите.

Размисли, 2014: 71

Смятам, че социологията е наука, която е необходима на обществото. Могат да загинат партии, могат да изчезнат от обществото лидери, които са се смятали или сега се смятат за големи личности – те ще изчезнат, никой няма да си спомня за тях. Социологията няма да изчезне. Защото социологията е нужна за самопознанието на обществото.

Обществото ще се развива, то ще минава към други етапи, по-висши етапи. Човешката личност ще става все по-сложна, именно като социологическа система, тя ще става все по-сложна в бъдеще. И всичко това трябва да се изследва, за да се създава научна основа как да се работи с личността, с младежта, с подрастващите, какво да се прави с противоречията между общностите. Някои ще отмрат, други, нови ще се появят.

Златен фонд на българската наука, 2014: 554

Интервюта, 2017: 339

Социологията, според мен, е наука на бъдещето. Тя е необходима. И ако управленците не го разбират и не създават съответни условия, толкова по-зле за тях и по-зле за страната.

Златен фонд на българската наука, 2014: 554

Интервюта, 2017: 340

Да се надяваме, че нещата ще започнат да се развиват добре и че България ще оцелее като страна и народ. Защото имаме прецедент като този с траките

– с богата култура някога, но само си спомняме за тях, че е имало такива. Да не се окаже същото и с България.

Златен фонд на българската наука, 2014: 554
Интервюта, 2017: 340

Преди век и половина Карл Маркс и Фридрих Енгелс разкриха необходимостта, неизбежността и периодичността на кризите при капитализма.

Марксистическата методология отново се оказва единственото средство за правилен анализ на социалните процеси. Появиха се гласове на Запад: кризата не е ли индикатор за началото на края на капитализма като обществена система?!

Размисли, 2014: 84
Записки, впечатления, размишления, 2019: 51

Определението на марксизма като световен дух, което дава Жак Атали, виден френски икономист и бивш съветник на френския президент, е възможно най-високото.

Същевременно то е и най-вярното. Защото марксистките идеи покриха цялата планета. Няма друго социално учение, което може да се сравнява с марксизма както с това, което вече е разкрил, така и с евристичните си възможности в бъдеще.

Марксизмът като световният дух пронизва съвременното на човечеството и чертае неговото бъдеще на посткапиталистическо общество.

Размисли, 2014: 85
Записки, впечатления, размишления, 2019: 51-52

Следя политическия и обществен живот и ставам все по-голям песимист за нашето вътрешно развитие. Но не губя надежда. Ако САЩ по-скоро се самовзривят, към което те самоубийствено вървят, нещата у нас могат значително да се променят към добро.

Личен архив, 12.01.2014

Както е известно, аз съм заклет марксист. Това няколко пъти съм го заявявал публично, включително и в мои публикации. Но не се смятам за догматик. Това личи от цялостните ми анализи на марксизма („Сталинисткия тоталитаризъм, 2000, статията „Марксизмът и XXI век“, 2008).

Освен това, в изследванията си като социолог аз се опирам на марксистката методология. Ако има нещо свежо и приносно в тях, то се дължи преди всичко на евристичните качества на тази методология.

Личен архив, 10.02.2014

В цялост обществото върви еднолинейно напред от първобитното общество към посткапиталистическо общество. Че има народи, които прескачат някои етапи, че се отклоняват временно от закономерността, това е вярно, но то не изменя общата тенденция.

Личен архив, 10.02.2014

Аз яростно се боря против определението „държавен социализъм“. Първо, защото е невярно, защото изопачава структурата и функционирането на сталинистко-тоталитарното общество. Второ, защото е реакционно в политическо отношение, тъй като обслужва антикомунистическата идеология за тъждество на сталинизма с комунизма.

Личен архив, 10.02.2014

Китайският пример и безпрецедентно чудо доказва както принципната правилност на марксизма, така и на ленинизма. Подчертавам и на ленинизма, защото теорията на Ленин, че при дадени благоприятни конкретно исторически условия може да се вземе властта и в изостанала страна и с помощта на властта в съкратени исторически срокове може да се преодолее икономическата и културна изостаналост, напълно се потвърждава.

Освен това потвърждава се принципната валидност за прехода към социализъм и за самата социалистическа фаза на НИП (НЕП, Ленин, 1921), т.е. на социалистическата пазарна икономика.

В Китай сега още не е създадено социалистическо общество. Според мен това е преходен период, който може да доведе до утвърждаване на капитализъм, но и до изграждане на социализъм. Зависи от социалното управление начело с ръководната и монополна комунистическа партия.

Личен архив, 10.02.2014

Живея природосъобразно, съчетавайки физкултурата и физическия труд от една страна, с умствения труд, от друга. Едното е отдушник на другото и обратно.

За Стоян, против Стоян, времето на Стоян, 2015: 118

Животът сега е пълен с тревоги и житейски неволи. Нужно е да се търсят контра средства за неутрализирането им. Едно от тях, което не струва нищо, е усмивката. Тя не може да реши проблемите, но разведрява и поне в минимална степен подобрява тонуса. Движен от този положителен ефект, аз изисквам от познатите си, когато ме срещнат, да ми се усмихват. Мнозина от тях свикнаха да изпълняват моята препоръка. Виждам, че им се отразява благотворно.

Затова, хора, като ме срещнете и видите, усмихвайте се!

За Стоян, против Стоян, времето на Стоян, 2015: 118

Развитието показва, че марксизмът е единственото вярно учение, което правилно разкрива настоящето и бъдещето на обществото.

Минаха години, бр. 42/19.10.2015

Интервюта, 2017: 341

Светът наистина е полудял. Така е било винаги, когато обществото е преминавало от една формация към друга. Сега обществото се прощава с капитализма и смело навлиза към социализма. Начело на този процес стои съвременен Китай. По всяка вероятност през настоящото 21-во столетие този процес ще приключи.

Минаха години, бр. 42/19.10.2015

Интервюта, 2017: 342

Самият Европейски съюз трябва качествено да се промени – от капиталистически съюз да стане съюз на равноправни държави. Що се отнася до НАТО – това е агресивно обединение, то трябва да бъде ликвидирано.

А в момента искат да превърнат България във възлова страна с насоченост срещу Русия. Сегашните ни управници ни тласкат към гибелта на родината ни, ако не се прекъсне техният егоистичен и авантюристичен курс.

Минаха години, бр. 42/19.10.2015

Интервюта, 2017: 343

Не съм съгласен с характеристиката, че българите сме народ от мазохисти, управляван от садисти. Тя е едностранчива и силно преувеличена.

Вярно е, че сега ние като народ търпим силни удари от нашите управленци, които са предоставили не само богатствата ни, но и човешките ни сили на чужди

и враждебни господари. Но да се надяваме, че народът ни ще съумее да се освободи от тия, които му изсмукват силите и ще поеме един действително творчески път.

Минаха години, бр. 42/19.10.2015
Интервюта, 2017: 344

По своя патос, цели и смисъл Родинското движение има възрожденски характер. То е част от възрожденския процес отпреди Освобождението. Защото този процес продължава сред мохамеданското население у нас, което тъкмо поради помохамеданчването остава извън цивилизационните процеси.

Принципите и целите на Родинското движение запазват своята актуалност и сега. То трябва да се изучава в училище. За него е нужно да се изграждат паметници. Бюстът на Камен Боляров трябва да се постави в Борисовата градина в София наред с великите ни будители.

Възрожденският процес в България, 2-ро изд., 2016: 294

За да се премахнат античовешките прояви на някои от сегашните ръководни хора и преди всичко на управляващите, които водят страната ни към гибел, трябва да се промени коренно устройството на нашето общество.

Нужно е да си припомним специалните изказвания на Маркс, Енгелс и Ленин за преходния период от капитализма към социализма, за социализма като следващ етап и за комунизма като най-висш етап. Нужно е да се вземе предвид опитът и примерът на Китай в неговото развитие след 1978 год.

24 часа, бр. 295/02.11.2016
Интервюта, 2017: 351

Вярвам в прогреса на човечеството. Капитализмът от доста време крачи назад. Но съм скептик относно бъдещето на България.

24 часа, бр. 295/02.11.2016
Интервюта, 2017: 352

Радикалното оправяне на човечеството изисква премахването на капитализма. И това след време ще стане. Но дали България ще я има тогава?

24 часа, бр. 295/02.11.2016
Интервюта, 2017: 352

Досега се очертаха два модела на преход от сталинистко-тоталитарно към друг вид общество – горбачовщината и китайският път.

Фактите показват, че в началото на Перестройката Горбачов вероятно наистина се е стремял към реформиране на съветското общество. Но с недостатъчна марксистка подготовка, некадърен да проанализира и оцени вярно миналото и да очертае позитивна програма за това, което трябва да се извърши, заразен силно от нарцисизъм, той със своята политика даде път на стихийните антикомунистически сили, които в разбойническо-криминална форма възстановиха капитализма в Русия.

Горбачовщината доведе до разпадане на СССР и реставрация на капитализма. За мен Горбачов е политически труп, лишен от нравствени опори, изневерил на своя народ, служещ на чужди интереси.

Интервюта, 2017: 188

Китайският път за 24 години изведе страната до огромни висоти. През XXI век Китай ще стане най-голямата икономическа сила в света. По неговия път от 1986 г. тръгна Виетнам, постигайки забележителни успехи.

Беше напълно възможно и у нас да се използва китайският модел, имащ своите източници в „Новата икономическа политика“ на болшевиките. Но това изискваше не ново компрадорско обвързване на страната само към една външна сила, а България да включи във външнополитическата си ориентация и Китай.

Интервюта, 2017: 188

Какво може да направи една страна в началото на XXI век без наука?

Това е абсолютно загубена история. Сега без наука ние се превръщаме в някаква полуколониялна страна, изостанала с векове от съвременното развитие. Нашите възрожденци с отношението им към науката и сегашните ни управници, това са просто несравними неща.

Интервюта, 2017: 313

/интервюто е от 2013 г. за проекта на БАН

„Златен фонд на българската наука“/

В науката има само един проблем – проблемът за истината. Науката познава само един култ – култът към истината.

Интервюта, 2017: 336

/интервюто е от 2013 г. за проекта на БАН

„Златен фонд на българската наука“/

Партийната и народната съвест не могат да се успокоят без изконсумиране на отговорността. Без това не може да се върне доверието в партията.

Ciencias Sociales, бр. 40/2017

Интервюта, 2017: 372

Според мен единствено вярната теория за социализма се съдържа в трудовете на Карл Маркс, Фридрих Енгелс, Владимир Ленин и на техните последователи. Сериозен принос в това отношение даде Дън Сяопин, който не се стремеше към държавни постове и държавна власт. Той след 1978 г. насочи развитието на Китай по социалистически път.

От капитализма се взема всичко ценно, както в икономиката, така и в други области на обществения живот. Същевременно се създават неща, които не са достъпни на капитализма, изгражда се обществена организация, която гарантира постепенния разцвет на личността. Науката е водеща сила, образованието издига културното равнище на всички хора. Науката, изкуството, спортът се превръщат в сфери, в които човекът може да се покаже като творческа личност.

Ciencias Sociales, бр. 40/2017

Интервюта, 2017: 377-378

Когато експлоататорското капиталистическо общество си отиде, а този процес вече е започнал, ще се създаде едно общество, в което хората ще станат център на управлението. Когато с експлоататорските класи изчезнат военните сили и войните, когато си отидат престъпността, проституцията, наркоманията, злоупотребата с обществени средства, когато всички ресурси се насочат към здравеопазването, към повишаването на образователното равнище, за всестранното развитие на всяка личност, тогава обществото наистина ще стане социалистическо, а след това комунистическо.

Това е моят идеал, моята реалистична мечта!

Ciencias Sociales, бр. 40/2017

Интервюта, 2017: 378

Историята на марксизма се характеризира с вълнообразност, тя познава както негови победи, така и негови поражения. Милиони пъти отричан, фалшифициран, хулен и обявяван за мъртъв. Но от всяко отрицание и опело той като птицата Феникс възкръсва, освобождава се от неточности и остарели положе-

ния, и се обогатява с анализи на нововъзникналите социални реалности и продължава още по-успешно да оплодотворява научните търсения със своята методология, да насочва човешката практика към възможно най-хуманни перспективи, да придава панорамни мащаби на човешката мисъл и на човешкия дух.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 10

Най-тежкият удар върху марксизма беше нанесен от сталинския тоталитаризъм. Безпрецедентният крах на последния в края на XX век в СССР и европейските сталинстко-тоталитарни страни даде възможност на антикомунизма да представя този крах като провал на комунистическия идеал по принцип и на марксизма като негова теоретична основа.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 10

Може да се каже с увереност, че и този път антикомунизмът ще бъде опроверган. В следващите десетилетия в практическите взаимоотношения между хората, общностите и страните ще продължи осъществяването на прогнозата на марксизма за бъдещето на човечеството, при което този коренен процес ще обхване целия свят, а антикомунизмът, изживял времето си, ще бъде захвърлен в историческия музей.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 12

Нито едно друго учение от миналото и досега в областта на обществознанието не може да се сравнява с марксизма – нито по обхват, нито по дълбочина на анализа, нито по постигнати познавателни резултати. Марксизмът съедини социалната наука с практическото политическо движение на работническата класа, на наемния труд. Той не само обяснява света, а съдейства и за неговото изменение. И в това отношение той е без прецедент. Негова изключителна заслуга е формулирането и обосноваването на социален идеал на трудещите се.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 22

Гениалността на Карл Маркс и Фридрих Енгелс се съчетава щастливо с висша нравственост. В това отношение те оставиха пример, непознат в историята на човечеството.

Преди всичко те съблюдават прецизно и безкомпромисно правилата на научната етика. Те посочват и цитират всички ценни идеи, постановки, разработки

на авторите преди тях. В това отношение те съблюдават строго един от обективните закони на научното познание – приемствеността.

Същевременно се разграничават от едностранчивостта, от погрешните според тях твърдения и теории. Без такова спазване на правилата на научната етика, не може да се твори наука.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 23

Несъстоятелност на идеала на марксистите за обществено устройство бива налагана от антикомунистите като нещо саморазбиращо се. Тази особеност на антикомунистическата тактика не е случайна. Тя се дължи на обстоятелството, че ако антикомунистите покажат съдържанието на марксисткия социален идеал, веднага ще лъснат съществени пороци на сегашния капитализъм: експлоатацията и грабителството, невъзможността да се живее без агресия, войни и тероризъм, без деградация на духовната култура и без масово лумпенизиране на личността, потъпкването на хуманността и морала, прилагането на двойни стандарти, алчността и канибализма.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 34

Изострянето на антагонистичната форма на развитие при капитализма вече достига степен, която започва да заплашва самото съществуване на обществото. Все повече се поставя проблемът дали човечеството ще оцелее, ако нещата се запазят в този вид.

Антагонистичната форма на развитието така се е изострила, че изисква все по-настойтелно преодоляването на капиталистическата формация, за да се спаси човечеството от гибел.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 64

Отъждествяването на сталинисткия тоталитаризъм с комунизма е основна идеология на съвременния антикомунизъм.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 65

Антикомунизмът, както се знае, е идеология на капитализма. Главният му враг са марксизмът и обоснованият от него социален идеал. Затова той насочва усилията си с целия арсенал от идеологически, икономически и терористични

средства срещу тях. Крахът на сталинисткия тоталитаризъм, пак подчертавам, подхрани обилно антикомунизма.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 67

По своите особености и главно по своите обективни резултати сталинистият тоталитаризъм е немарксизъм и антикомунизъм, защото доведе до провал първия исторически опит за осъществяване на марксистката прогноза за бъдещо общество в Европа и дискредитира в огромна степен марксисткото учение и неговия социален идеал.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 68

Рано или късно обективните икономически и социологически закони на общественото развитие ще вземат своето. Хуманизмът ще възтържествува, а това означава осъществяване на социалния идеал на марксистите.

Марксизмът и бъдещото общество, 2018: 71

Делото на художника Светлин Русев е многостранно, а творчеството му – забележително в национален и международен мащаб. Той остава като видна творческа фигура, която разнообрази и издигна на по-висок етап нашето изобразително изкуство и очерта редица жалони, които обогатяват културния ни живот.

Записки, впечатления, размишления, 2019: 45

Ние не можем да се хвалим с постиженията на живковизма, но и трябва да понесем политическата отговорност, всеки съобразно мястото си и дейността си, за неговите недостатъци и пороци, поради които той претърпя безпрецедентен крах.

Записки, впечатления, размишления, 2019: 99-100

Историята ражда съответни форми на отражение на действителността, които съответстват на етапа на общественото развитие. Тъкмо оттук произтичат различията между формите на отражение на религиозните сфери, които съществуват временно, и изкуството, което е вечен спътник на общественото развитие.

Записки, впечатления, размишления, 2019: 48

Ние живеем в най-великата епоха на общественото развитие, когато човечеството завинаги се освобождава от войните, от експлоатацията, от лумпеннизацията на личността, от различните форми на класовото грабителство и антихуманност.

Но този процес е сложен и продължителен. В него някои народи могат да загубят своята държавност. Такава опасност съществува и за българския народ.

Записки, впечатления, размишления, 2019: 52

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

I. КНИГИ:

А. На Стоян Михайлов:

1. *Възрожденският процес в България*. Изд. „М-8-М“, С., 1992, 2016 /2-ро доп. изд./.
2. *Емпиричното социологическо изследване*. Изд. „Партиздат“, С., 1973, 1980 /2-ро доп. изд./.
3. *Ефект на средата*. Изд. „Наука и изкуство“, С., 1980.
4. *Живковизмът през призмата на една лична драма*. Изд. „М-8-М“, С., 1993.
5. *За Стоян, против Стоян, времето на Стоян*. Изд. „М-8-М“, С., 2015.
6. *Записки, впечатления, размишления*. Изд. „М-8-М“, С., 2019.
7. *Изкуство, общество, време*. Изд. „Партиздат“, С., 1983.
8. *Интервюта*. Изд. „М-8-М“, С., 2017.
9. *Крушение на духа и морала*. Изд. „М-8-М“, С., 1994.
10. *Ликвидиране на противоположността между умствения и физическия труд*. Изд. на БАН, С., 1959.
11. *Марксизмът и бъдещото общество*. Изд. „М-8-М“, С., 2018.
12. *Оптимално функциониране на социалното управление*. Изд. „Партиздат“, С., 1987.
13. *Политически фрагменти*. Изд. „М-8-М“, С., 2012.
14. *Размисли*. Изд. „М-8-М“, С., 2014.
15. *Социализъм и отживелици*. Изд. на БКП, С., 1967.
16. *Социологическа система*. Изд. „М-8-М“, С., 2010.
17. *Социологически студии*. Изд. „Наука и изкуство“, С., 1982.
18. *Социологията в България след Втората световна война*. Изд. „М-8-М“, С., 2003.
19. *Сравнението*. Изд. „Партиздат“, С., 1984.
20. *Сталинистият тоталитаризъм*. Изд. „М-8-М“, С., 2000.
21. *Енциклопедичен речник по Социология*. Общо научно ръководство и редакция Стоян Михайлов, съст. и ред. Николай Тилкиджиев, колектив. Изд. „М-8-М“, С., 1996, 1997.

Б. На други автори, в колектив, сборници:

1. *България и Европа през съвременната епоха* /колектив/. Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2010.
2. *Гражданската съвест на Николай Хайтов* /сборник/. Изд. „Зов Комерс“, С., 2013.
3. *Дружба „Родина“ – минало и съвременност* /сборник/. Изд. „Тангра ТанНакРа“, С., 2012.
4. *Заблуди и фалшификации за произхода на българите мохамедани* /сборник/. Изд. „Тангра ТанНакРа“, С., 2010.
5. *Златен фонд на българската наука - 2* /сборник/. Изд. „За буквите - О писменехъ“, С., 2014.
6. Дукадинов, Св. и Цв. Пешунова. *Окултната Людмила*. Изд. „Ню Медиа Груп“, С., 2010.
7. *Поглед върху социологията днес* /колектив/. Изд. „Наука и изкуство“, С., 1969.
8. *Промисленото предприятие – социологическа система и трудова активност* /колектив/. Изд. на БАН, С., 1978.
9. Ошавкова, В. и Ст. Михайлов. *Проф. Живко Ошавков – личност и научно дело*. Изд. „М-8-М“, С., 1993.
10. *Социологията в България през погледа на поколенията* /Светла Колева и др./ Изд. „ПенСофт“, С., 2012.
11. *Социологията – от емпирията към теорията* /колектив/. АИ „Проф. М. Дринов“, С., 2010.
12. *Усъвършенстване ръководството на идеологическата работа* /сборник/. Изд. „Наука и изкуство“, С., 1978.
13. *Юлският пленум и задачите на идеологическата работа* /сборник/. АОНСУ, С., 1976.

II. СПИСАНИЯ:

1. *Известия на Института по философия при БАН* – 1964, 1965.
2. *Младеж* – 1962, 1967.
3. *Ново време* – 1957, 2004, 2008.
4. *Панорама* – 2005.
5. *Партиен живот* – 1968.
6. *Пламък* – 1958.
7. *Социологически проблеми* – 1970, 1974, 1975, 1977, 1978, 1982, 1988, 1989, 1995.
8. *Alternative* – 1996.
9. *Ciencias Sociales* – 2017.

III. ВЕСТНИЦИ:

1. *Ботевградски вести* – 1996.
2. *Ботевградски пламък* – 1990.
3. *24 часа* – 2003, 2008, 2016.
4. *Движение* – 1993.
5. *Дума* – 1993, 2005.
6. *Жарава* – 2004.
7. *Земя* – 1992, 2000, 2005.
8. *Зов* – 2005.
9. *Капитал* – 1998.
10. *Континент* – 1993.
11. *Марица* – 1993.
12. *Марса* – 1996.
13. *Минаха години* – 2013, 2015.
14. *Народна младеж* – 1964.
15. *Новинар* – 2004.
16. *Нощен труд* – 1995.
17. *Пенсионери* – 1998, 2000.
18. *Перник* – 1993.
19. *Поглед* – 1977.
20. *Работническо дело* – 1965, 1990.
21. *Седмичен труд* – 2011.
22. *Стандарт* – 1996, 2002.
23. *168 часа* – 1996.
24. *Труд* – 1990, 1996.
25. *Шанс* – 2000.
26. *Шипка* – 1993.
27. *Шуменска заря* – 2011.

IV. ЛИЧЕН АРХИВ – коментари, бележки, идейни наброски, идеи за нови публикации.

ПРЕДМЕТЕН и ИМЕНЕН показалец

А

Алвин Тофлър – 55

Англия – 49

антагонизъм, антагонистична форма – 16, 50, 65, 66, 79, 100

арест, изолация, „Развигор 1“ – 33, 34

Б

бездарие, властващо – 28, 29

безизходица, метафизическа – 7

безродник, безродници – 82

блага, духовни – 16, 80

блага, материални – 50, 77

болшеvizъм, болшевики – 47, 54, 97

борба, идеологическа – 13, 88

борба, класова – 30, 62, 69, 78, 79

борба, за книгите ми – 38

борба, обществена – 10-12, 24, 26, 60, 66, 73, 90

борба, политическа, за власт – 43, 53

борба, на противоположности – 7

борба срещу нацизма, антифашистка – 65, 68, 73

бъдеще – 13, 19, 20, 41, 44, 49, 52, 71, 72, 90, 92, 93, 95, 96, 99

българи, турцизирани – 34, 40, 82

БКП – 30, 32, 35, 49, 53, 58, 61, 66, 73, 75, 84, 85

БСП – 31, 48, 52, 53, 58, 61, 71, 74

В

взаимодействие, социално, обществено – 19

взаимодействие, между обществени явления – 10, 12, 15, 19, 57

взаимодействие, с други науки – 17, 20

взаимодействие, производство и потребление – 9

вицология – 22

война, социологически аспекти – 15, 16, 39, 49, 65, 79

войни, религиозни – 79

времето, обществено, историческо – 22, 23, 24, 26, 37, 39, 44, 45, 54, 59, 64, 72, 74, 75, 91, 96, 99

възрожденци – 17, 97

вяра, моята – 28, 35, 45, 46

Г

гениалност, гениален – 42, 75, 99

геноцид, геноцидно – 80

Д

Даниел Бел – 55

движение, комунистическо, политическо – 47, 64, 65, 99

дейност, човешка – 19, 27, 78

дейност, обществена, социална – 20, 78

дейност, политическа – 33

дейност, като социологическа категория – 27, 55

дейност, трудова – 70, 77

демокрация – 21, 29, 31, 36, 40, 53, 60, 62, 66, 69, 72, 89

деца, внуци – 19, 24, 25, 39

добродетел – 90

достоверност – 17

достойнство, чест, достоен път – 44, 65, 72, 74, 82, 92

духовен климат, духовни ценности в обществото – 13, 18, 22, 36, 80, 91

духовност, духовни блага – 17, 29, 51, 58, 80, 90

Дън Сяопин – 41, 65, 75, 98

държава, реакционна – 75

държава, отмиране – 32, 55

Е

Европа, европейско – 32, 67, 101

Европейски съюз, ЕС – 46, 72, 73, 95

екологичен проблем – 19, 70

епохи, етапи, исторически – 10, 12-15, 23, 36, 42, 48, 51, 53, 73, 75, 89, 92, 94, 96, 101, 102
еретик – 23

Ж

живковизъм – 33, 37, 38, 40, 46-49, 54, 59, 68, 70, 85, 89, 101

Живко Ошавков – 20, 34, 38, 42-44

З

закони, еволюционни, на развитие – 9, 11, 15, 91

закони, социални, обществени – 11-13, 15, 40, 55, 56, 80, 83

закони, социологически – 9, 14, 81, 83, 101

закони, структурни – 9, 10

закономерности, обективни – 7, 51

закономерности, социални, обществени – 7, 27, 61, 80, 89, 94

закономерност/и, социологическа/и – 23

Збигниев Бжежински – 55

значимост, социална, обществена, държавна, историческа – 44

И

Иван Хаджийски – 87

идеи, идейност – 8, 24, 32, 34-37, 41, 43, 45, 50, 52, 55, 59, 90, 93, 99

изкуство – 20, 29, 32, 50, 62, 75, 82, 98, 101

изследване, емпирично – 83, 84, 86

икономика, пазарна – 35, 36, 39, 49, 53, 60, 61, 67, 85, 94

интелигенция – 8, 29

интереси – 21, 32, 34, 44, 49, 50, 52, 59, 63, 64, 69, 70, 78, 79, 81, 86, 97

интереси, национални – 32, 50, 52, 74

истина – 23, 24, 31, 66, 71, 78, 81, 88, 90, 92, 97

истина, обективна – 13, 20

история – 17, 44, 45, 64, 65, 69, 81, 82, 85, 88, 92, 98, 99, 101

история, гради се от хората – 13, 14

история, историческа сцена – 32

история, политическа – 41

К

капитализъм, нео- – 35, 36, 37, 42, 43, 46, 52

капитализъм, развит – 61, 62, 89,

капитализъм, реставрация – 60, 61, 65, 68, 74, 89, 97,

кариеризъм, кариерист/и – 34, 35, 38-39, 46, 53, 64, 76, 88

качествен скок – 59, 81

Китай, китайски път – 41, 59, 60, 65, 67, 69, 70, 75, 94-98

комунизъм, анти- – 63, 90, 94, 97, 99-101

комунизъм, евро- – 65

комунизъм, марксистки – 14, 41, 48, 55, 64, 68, 69, 88, 94, 96

комунистически – 11, 41, 48, 52, 64-66, 86, 88, 94, 98-99

конкурентоспособност – 39, 49

концепция – 16, 30, 33, 43, 45, 47, 51, 59, 61, 77

критерии за ефективност, оценка – 16, 19, 54

критика, самокритика – 21, 35, 43, 68, 70

култ, към истината – 66, 97

култ към личността – 11, 28, 29

култура, духовна – 47, 62, 100

култура, национална, регионална – 49, 51, 59-61, 83, 93

Л

лидер – 38, 44, 75, 92

лична драма – 35, 38, 46

личност, израстване – 30, 58, 77, 98

личност, конфликтна – 23-24
личност, лумпенизиране – 37, 60, 82 102

личност, многостранна, всестранна – 16, 17, 20,

личност, обща теория на – 17, 19,

личност, релационна същност – 18

личност, уважение – 21

Ленин – 47, 54, 62, 89, 94, 96, 98

Людмила Живкова – 83

М

мазохизъм, национален – 71, 95

Маркс и Енгелс – 13, 14, 54, 55, 65, 75, 93, 96, 98, 99

марксизъм – 7, 10, 14, 30, 32, 41, 47, 48, 51-55, 64, 65, 69, 74, 76, 86, 87, 93-95, 98-101

марксизъм-ленинизъм – 15, 30

материализъм, диалектически – 17, 78, 83

материализъм, исторически – 15, 17

методология, социологическо изследване – 12, 57

мисли, мислители – 26, 45, 55, 87, 92

методология, марксистка – 31, 47, 53, 55, 84, 93, 94, 99

Михаил Горбачов – 65, 97

модерни, да бъдем – 8

модернизация – 70, 76

монография, книга – 10, 24, 33-35, 38, 46, 47, 51, 67, 68, 73, 76, 84, 87

морал, на възрожденците – 17

морал, партиен, граждански – 11, 13, 56, 78, 100

Мултигруп – 48

Н

наследяване, социално – 80

НАТО – 95

наука – 10, 15, 18, 21, 23, 28, 29, 39, 41-44, 46, 48, 51, 60, 62, 64, 67, 71, 77, 78, 97, 98-100

наука, обществена, общественост – 9, 13, 76, 92, 99

наука, социологическа – 23, 28, 42, 57, 58, 83

нацизъм – 63, 65

нация, национално – 17, 32, 36, 44, 50, 52, 59, 61, 70, 71, 73, 74, 82, 87, 88, 101

национално-политически – 31

Никола Вапцаров – 73

Николай Хайтов – 84, 88

нравствен въпрос – 38

нравственост, висша – 99

О

обединение, човешко, социално – 15

обективно, обективен характер, обективно съдържание – 17, 20, 43, 46, 52, 55, 57, 61, 67, 68, 69, 71, 75, 76, 77, 78, 80, 91, 100, 101

общество, обществен – 8-10, 17, 18, 21, 23-28, 30, 31, 35-37, 44, 45, 52, 53, 55, 56, 61-63, 65, 76, 78, 80, 87, 91, 92, 95, 98, 100

общество, като цяло – 8, 9, 10-13, 16, 26, 28, 47, 58, 69, 70, 81, 94

общество, хуманно – 31, 36, 50-51

обществен строй – 11, 13, 14, 18, 19, 30, 31, 39, 41, 42, 47, 50, 63, 65, 68, 74, 79, 85, 94, 95, 97

Огюст Конт – 28

определяване, обективизиране – 8, 19, 80

Освобождението – 17, 31, 33, 50, 53, 81, 82

отговорност – 11, 25, 26, 29, 40, 44, 52, 55, 61, 98, 101

отживелици, социализъм и – 10, 11, 56

отношение, нихилистично – 32, 33, 38, 43, 44, 81

отношения, социални, обществени – 8, 11, 17, 18, 20, 27, 29, 45, 51, 54, 59, 73, 81

отразяване и акумулиране – 20

отрицателни явления – 11, 24, 64

П

Павел Вежинов – 91

партии, при демокрация – 51, 66, 74

партии, при тоталитаризъм – 85

партия, лява – 71
Перестройка – 65, 69, 97
перспектива, хуманна – 10, 13, 68, 76, 77, 99
Платон – 90
подход, комплексен – 18
подход, синтетичност и глобалност – 17
подход, системен – 28, 57
подход, социологически – 13, 17, 18, 56, 57, 72
помаци, българи мохамедани – 96
потребление – 9, 27, 78
потребности, обществени – 9, 10, 56, 78
потребности, средства за задоволяване – 9, 21, 36, 54, 56, 58, 77, 78, 85, 91
практика, социална, обществена – 16, 24, 28, 29, 57, 76, 99
представителност, на емпирични изследвания – 17, 83, 84
преход, към капитализъм – 36, 43, 60, 61, 66, 73, 74
приемственост – 18, 43, 47, 67, 71, 81, 100
приятел, проверен – 84, 88
прогрес, социален, обществен – 18, 49, 50, 61, 74, 75, 96
производство – 9, 18, 27, 78
производство, централна структурна единица – 14
произвол, абсолютен – 7
противоположности, единство и борба – 7, 16

противоречия, антагонистични – 7, 16, 21
противоречия, вътрешни – 16, 31, 79
противоречия, социални, обществени – 13, 31, 35, 79, 80, 92
процес, възрожденски – 33, 34
процес, исторически – 43, 57
процес, обществен – 8, 15, 19, 78

Р

развитие, антагонистични форми – 16, 65, 66, 101
развитие, обществено – 9-16, 18, 57, 60, 67, 78, 81, 101, 102
развитие, периодизация – 13, 16
развитие, прогресивно – 11, 27, 36, 47, 89,
развитие, само-, самообновяване – 7, 9, 11, 78
реакционност, реакционни дела, роля – 7, 16, 75, 82, 85, 87, 94
революция, обществена – 47, 65, 78, 80, 81,
революция, контра- – 89
Реймон Арон – 55
религия, религиозна вяра – 40, 41, 42, 55, 65, 75, 79
ренегат, съдба – 47
реорганизация/и – 61, 85
Родинско движение – 82, 87, 96

Русия – 48, 49, 67, 95, 97

С

САЩ – 49, 67, 69-70, 75, 86, 93
Светлин Русев – 50, 101
свобода – 7, 21, 47, 70
свобода, абсолютна – 22, 92
свобода, относителна – 21
свобода, творческа – 21
СДС – 33, 40, 58
Симеон Хаджикосев – 35
синя идея, „демократична“ – 72
система на обществото, цялостна – 8-10, 12-13, 15, 17, 21, 57, 63, 80, 89, 93
система, саморазвиваща, самообновяваща се – 8, 10, 21,
система, социологическа – 9, 10, 14, 16, 18, 27, 48, 57, 60, 63, 64, 73, 77, 80, 89, 92
система за управление – 12, 68-70, 73
смисъл на живота – 19, 39
смисъл, обществено-исторически – 8, 60, 68, 69, 81
собственост, държавна – 63, 72
собственост, частна – 36, 42, 53, 58, 79, 81
социалдемократия – 31, 48, 49, 52, 66, 69, 74
социализъм, държавен – 85, 94
социализъм, същност – 11, 24, 30, 85, 89, 98

социалистическо общество – 11, 31, 59, 73, 85, 87, 90, 94, 98

социалистически – 11, 31, 38, 50, 66, 73

социология – 9, 10, 12-15, 18, 28, 42-44, 76, 77, 84, 87, 92

социология, на капитализма и социализма – 14

социолог/зи – 27, 34, 38, 76, 83

социолог-марксист – 12, 54, 94

социологическа структура, акумулирана и реална – 20

социологически изследвания – 10, 12, 60, 83, 84

социологически теории – 14, 28, 58

сравнението, метод в науката – 21

среда, социална, обществена – 17, 19, 20

Сталин – 48, 55,

сталинизъм – 33, 54, 68, 69, 84, 86, 90, 94,

сталински тоталитаризъм, общество – 35, 40, 42, 46-50, 52, 54, 55, 59, 61-65, 68-70, 74, 76, 84-87, 89, 90, 94, 97, 99-101

Стамболов – 70

страни, капиталистически – 51, 60, 62, 69, 70, 82

страни, социалистически – 11, 41, 50, 67

структура, цялостна обществена – 9, 10, 13, 14, 63, 85

субект, обществен, политически – 35

сциентист, абсолютен – 51

съвест, гласът на – 22, 23, 25, 43

съзнание, обществено – 22

съзнание, повседневно – 11, 22, 32, 55, 60, 77

Съветски съюз, съветски, СССР – 32, 49, 50, 59, 64, 65, 69, 97, 99

Т

творец/и, художествен/и – 20

теория, научна – 10

теория, за обществото като цяло – 14

теория, социологическа – 14, 17, 28, 58, 83, 84

Тодор Живков – 34, 40, 61, 67, 70, 73, 84

У

управление, социално, обществено – 12, 13, 16, 23, 28, 56-58, 61-64, 68, 70, 86, 94, 98

устройство, обществено – 31, 36, 41, 48, 49, 59, 63, 64, 68-71, 85, 87, 89, 100

учен, научен работник – 23, 38, 42

учени, изтъкнати – 41, 51, 75

Ф

факт, социален – 12

фатализъм – 7

функциониране на обществото, на социологическата система – 10, 13, 17-19, 30, 62-64, 85, 87, 94

Ч

човек – 7, 12, 13, 17, 21, 22, 25-27, 35, 37, 38, 44, 45, 50, 51, 61, 63, 64, 66, 70, 77, 80, 84, 87, 90, 98

човек като социологическа система – 16, 18

човечество – 14-16, 29, 41, 45, 47, 51, 64, 66, 69, 73-75, 79, 89, 93, 96, 99, 100, 102

човечество като социологическа система – 48, 60, 68, 73

Я

явления, главни обществени – 9

явление/я, обществено/и – 10, 13-15, 19, 27, 57

Стоян Михайлов
проф., д.с.н., чл.-кор. на БАН,

ОСТАВАТ МИСЛИТЕ

Българска.
Първо издание

Съставител: Стефка Стефанова

Редактор: проф., д.с.н. Михаил Мирчев

Технически редактор: Надежда Гологанова

Формат: 18,5 x 20 см.

Печатни коли: 7 стандартни

Издател: Агенция „АССА-М“ ЕООД

Печатница: „Симолини ‘94“

ISBN 978-954-8992-29-9 (мека подвързия)

ISBN 978-954-8992-30-5 (pdf – e-book)

Цена: 20,00 лв.